

2.11-5.11.

KULTŪRAS KRUSTPUNKTI

2016

Baltijas valstu Dziesmu un deju svētku tradīcijas
saglabāšanas un attīstības konference
DZIESMU UN DEJU SVĒTKI RĪTDIENAI
2. novembris

Starptautiskā zinātniskā konference
KULTŪRAS KRUSTPUNKTI X
3.-4. novembris

Mākslinieciski zinātnisks simpozijs par nākotnes
prognozēm
PAREĢOJUMU VADE MECUM
5. novembris

ISSN 2500-9958

Latvijas Kultūras akadēmija
Latvijas Nacionālais kultūras centrs
UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Konferenču sērija
KULTŪRAS KRUSTPUNKTI 2016

2.11–5.11.2016.

Programma / tēžu krājums

Baltijas valstu Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanas un attīstības konference

DZIESMU UN DEJU SVĒTKI RĪTDIENAI

2. novembris

Starptautiskā zinātniskā konference

KULTŪRAS KRUSTPUNKTI X

3.–4. novembris

Mākslinieciski zinātnisks simpozījs par nākotnes prognozēm

PAREĢOJUMU VADE MECUM

5. novembris

2016

PROGRAMMAS UN ORGANIZĀCIJAS KOMITEJA

Anda Laķe (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)

Rūta Muktupāvela (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)

Inga Pērkone (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)

Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, Latvija)

Līga Vinogradova (Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs)

Signe Pujāte (Latvijas Nacionālais kultūras centrs)

Līga Ribicka (Latvijas Nacionālais kultūras centrs)

Aiga Vasiļevska (Latvijas Nacionālais kultūras centrs)

Inga Bika (Latvijas Nacionālais kultūras centrs)

Pēteris Krilovs (Latvijas Kultūras akadēmija)

Inga Pērkone-Redoviča (Latvijas Kultūras akadēmija)

Zane Kreicberga (Latvijas Kultūras akadēmija)

Liene Linde (Latvijas Kultūras akadēmija)

Anita Vaivade (Latvijas Kultūras akadēmija)

Aija Lūse (Latvijas Kultūras akadēmija)

Kristīne Bramberga (Latvijas Kultūras akadēmija)

Aija Melbārde (Latvijas Kultūras akadēmija)

Monta Kononova (Latvijas Kultūras akadēmija)

Ieva Švarca (UNESCO Latvijas Nacionālā komisija)

Rita Repšienė (Viļņas Universitāte, Lietuvas Kultūras pētījumu institūts / Vilniaus Universitetas, Lietuvos Kultūros tyrimų institutas, Lietuva)

Hannu Saha (Mākslu universitātes Sibeliusa akadēmija / Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Suomi)

Christer Westerdahl (Norvēģijas Zinātnes un tehnoloģiju universitāte / Norges Teknisk-naturvitenskapelige universitet, Norge)

Atbalsta Valsts Kultūrkapitāla fonds

**Latvijas Kultūras akadēmijas
Zinātniskās pētniecības centra vadītāja,
prof. Dr.sc.soc. Anda Laķe**

Starptautiskās konferences „Kultūras Krustpunkti 2016” mērķis ir attīstīt komunikatīvu platformu kultūras un mākslas pētnieku zinātniskās darbības rezultātu teorētiskai un lietišķai aprobācijai. Konferences galvenā misija ir ne tikai publicēt Latvijai nozīmīgu, starptautiski aktuālu kultūras un mākslas jomas problēmu izpētes rezultātus, bet arī aktivizēt akadēmisko diskusiju par kultūras, mākslas un radošā sektora lomu un sociālo

atbildību politisku, ekonomisku, demogrāfisku pārmaiņu apstākļos.

Ikgadējā Starptautiskā zinātniskā konference Kultūras Krustpunkti 2016. gadā apliecina Latvijas Kultūras akadēmijas zinātniskās darbības tematiskā mēroga paplašinājumu un izteiktu internacionalizācijas tendenci. “Kultūras krustpunkti 2016” laikā no 2. līdz 5. novembrim un aptvers vairākus notikumus, kuri kalpos kā platforma gan Latvijas, gan ārvalstu kultūras un mākslas zinātnieku pētījumu prezentācijām. Četrās dienās noritēs intensīva zinātnes komunikācija, kur savu redzējumu uz kultūras, mākslas un radošajiem procesiem prezentēs arī nozares praktiķi.

Trešdien, 02.11.2016., Rīgas Latviešu biedrības namā, Rīgā, Merķeļa ielā 13

“Kultūras Krustpunkti 2016” programma ietver Latvijas Kultūras akadēmijas, Latvijas Nacionālā kultūras centra un UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas kopīgi rīkoto starptautisko konferenci Dziesmu un deju svētki rītdienai, kur notiks Valsts pētījumu programmas “Habitus” pētījumu prezentācijas Latvijas, Lietuvas un Igaunijas Dziesmu un deju svētku kustībā iesaistītajiem.

Ceturtdien, 03.11.2016., Latvijas Kultūras akadēmijā, Rīgā, Ludzas ielā 24

Kultūras Krustpunktu plenārsēde “AK! jeb aktuālais kultūrā”, kur kultūras un mākslas jomas eksperti vērtēs un raksturos aktualitātes kultūrizglītībā, kultūras mantojuma un muzeju nozarē, teātra, kino un mūzikas nozarē, vizuālajā mākslā. Kultūrpolitikas veidotāji informēs par jaunākajām iniciatīvām kultūrpolitikā. Plenārsēdē gan kā dalībnieki, gan kā klausītāji piedalīsies augstskolu profesori un studējošie, kultūrpolitikas veidotāji un kultūras jomas praktiķi.

Dienas noslēgumā prezentēsim divus LKA Zinātniskās pētniecības centra sagatavotus zinātnisko rakstu krājumus: 1) Zinātnisko rakstu krājumu “Culture Crossroads” (Kultūras Krustpunkti), kas ir starptautiskajai pētnieku auditorijai paredzēts anonīmi recenzēts zinātnisko rakstu krājums, izdots elektroniskā versijā un būs pieejams www.culturecrossroads.lv. Izdevuma rakstu valoda – angļu. Šajā krājumā aicinām arī turpmāk pieteikt savas publikācijas Latvijas un ārvalstu pētniekus, kuri savus pētījuma jautājumus skata starptautiskā kontekstā. 2) Zinātnisko rakstu krājums “Krustpunkti: kultūras un mākslas pētījumi 2016” būs Latvijas pētnieku un kultūras un mākslas nozares profesionāļu auditorijai paredzēts anonīmi recenzēts zinātnisko rakstu krājums, kur aicinām arī “Kultūras

Krustpunkti X” konferences dalībniekus pieteikt savas publikācijas par Latvijas kultūrvidei nozīmīgiem problēmjautājumiem.

Piektdien, 04.11.2016., Latvijas Kultūras akadēmijas Teātra mājā “Zirgu pasts”, Rīgā, Dzirnavu ielā 46

Kultūras Krustpunktu konferences darbs sešās tematiskās sekcijās:

1. KULTŪRAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRA UN MEDIJI
2. KULTŪRAS MENEDŽMENTS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS
3. FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS MANTOJUMS
4. LITERATŪRA UN TULKOŠANA
5. STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ
6. SKATUVES UN AUDIOVIZUĀLĀ MĀKSLA

Sestdien, 05.11.2016., Latvijas Kultūras akadēmijas Teātra mājā “Zirgu pasts” Rīgā, Dzirnavu 46

Simpozijš “Pareģojumu *vade mecum*. Latvija 2018–2118”.

Simpozija programma un temats ilustrē futuroloģiski vērstas radošas un akadēmiskas refleksijas Latvijas Republikas simtgades priekšvakarā. Pagātnē izteikto nākotnes prognožu un šodienas pareģojumu modeļu krustpunktos tiks zīmētas vīzijas par Latvijas teātra, kino un sabiedrības nākotni. Simpozijš ir LKA īstenota pasākumu kopuma “Latvijai 200. Latvijas Kultūras akadēmijas futūrisma manifesti” ievadošais pasākums.

Latvijas Kultūras akadēmijas zinātniski pētniecisko darbu kopumā, kā arī Kultūras krustpunktu konferenci organizē Zinātniskās pētniecības centrs (ZPC). Pēdējos gados ZPC savā darbā iesaista arvien jaunus pētniekus un zinātniskos asistentus, tādējādi paplašinot zinātniskās darbības tematiskos virzienus un sekmējot pētnieku ataudzi LKA. ZPC darbības stratēģija ir vērsta uz Latvijas humanitāro un sociālo zinātņu attīstības stiprināšanu, kas ietver kultūras un mākslas nozares problēmu aktualizāciju, pētījumu tēmu paplašinājumu, daudzveidīgu teoriju un pētniecisko metožu izmantojumu un pētījumu rezultātu komunikāciju ne tikai akadēmiskajā, bet kultūras un mākslas nozares profesionālajā un politikas veidotāju vidē. Būtiskākie LKA ZPC šī brīža uzdevumi ir:

- īstenot Valsts pētījumu programmu **”Tradīcijas daudzveidība, pārmantošana un dokumentēšana inovatīvā vidē “HABITUS””, kuras mērķis ir unikālu kultūras tradīciju pārmantošanas, tai skaitā Dziesmu un deju svētku tradīcijas izpēti;**
- dalība starptautiskā pētījuma projektā CoHERE” (“Critical Heritages: Performing and Representing Identities in Europe”; Apvārsnis 2020 finansējums, dalība 12 Eiropas valstu pārstāvju pētnieciskā konsorciā);
- veikt kultūrpolicies veidotāju, kultūras, mākslas, kultūras un radošo organizāciju pasūtījumu pētījumus, lai nodrošinātu zināšanu pārnesi.

Lai Kultūras krustpunkti kļūst par krustcelēm, kurās savas pētnieciskās tēmas izvēli izdara jaunie Latvijas kultūras un mākslas zinātnieki! Lai Kultūras krustpunkti kalpo par krustugunīm dažādu mākslas un kultūras nozaru, dažādu valstu pētnieku zinātnisko atziņu aprobācijai!

**Latvijas Kultūras akadēmijas profesors un prorektors
radošajā darbā
prof. Pēteris Krilovs**

Pareģojumu *vade mecum*. Latvija 2018-2118

Mākslinieciski zinātnisks simpozījs par nākotnes
prognozēm

Ja mēs smejamies un ironizējam par pagātnes cilvēku
fantāzijām, kurās viņi iedomājās mūsu laiku, mūsdienu
cilvēku, mūsdienu mākslu, vai tad arī mēs nākotni
redzam tikpat greizi un naīvi?

Latvijas Kultūras akadēmija Latvijas Republikas simtgadi vēlas sagaidīt, raugoties
nākotnē un piedāvājot plašai publikai paredzētu norišu un pasākumu programmu
“Latvijai 200. Latvijas Kultūras akadēmijas futūrisma manifesti”. Programmas
ievadošais pasākums – mākslinieciski zinātnisks simpozījs “Pareģojumu *vade mecum*”
– norisināsies Latvijas Kultūras akadēmijas teātra namā “Zirgu pasts” 2016. gada
5.novembrī.

Simpozijā dažādu zinātnes un mākslinieciskās jaunrades jomu pārstāvji iepazīstinās
ar savas nozares futoroloģiju gan vēsturiskā kontekstā (atskatoties uz to, kas kādreiz
pareģots, un vērtējot, kā tas piepildījies), gan Latvijas nākošo 100 gadu kontekstā.
Dalībnieku vidū bez Latvijas Kultūras akadēmijas docētājiem un studentiem ir viesi no
Oksfordas Universitātes, Kauņas Vītāuta Dižā universitātes, Latvijas Universitātes, Rīgas
Stradiņa universitātes, Somijas Nacionālā teātra, Latvijas Mākslas akadēmijas un Baltijas
Mediju izcilības centra. Priekšlasījumu un performanču kopums aplūkos paredzēšanas
konceptiju, prognozes un vīzijas par teātra, kino un sabiedrības nākotni. Cilvēks ir
nākotni prognozējošs dzīvnieks. Kāpēc mēs iztēlojamies nākamību? Kā mainījušies
nākotnes iztēlošanās principi dažādos laikmetos un sabiedrībās? Kā lai māca jaunos
māksliniekus tā, kā mācīja “kā vakar” ja viņi noteikti dzīvos laikā “kā rīt”? Vai nākotni var
redzēt vai arī tikai pa-redzēt?

**Latvijas Nacionālā kultūras centra direktore
Signe Pujāte**

Kopš Baltijas valstu Dziesmu un deju svētku tradīcija ir UNESCO Cilvēces un nemateriālā kultūras mantojuma meistardarbs, gan Baltijas valstīm kopā, gan katrai atsevišķi, ir izdevies īstenot nozīmīgus uzdevumus tradīcijas saglabāšanā un attīstībā. Katras valsts un pašvaldību dienas kārtībā ir Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējas jautājumi.

Varam būt laimīgi par to, ka katra Baltijas valsts ir to reto pasaules valstu vidū, kurā cilvēks mūža garumā var savu radošo garu attīstīt mērķtiecīgā mākslinieciskajā darbībā, gūt gandarījumu par kopā būšanu ar saviem laikabiedriem un darot radīt paliekošas vērtības nākamajām paaudzēm.

Fakts – Baltijā svētku tradīcijas kopienai aizvien ir tiecība pieaugt, tajā skaitā satuvinot tradīcijai piederīgos visā pasaulē. Dziesmu un deju svētki aizvien tiek gaidīti kā īpašs notikums, kurā par savu godu uzskata būt ikviens svētku tradīcijā iesaistītais pārstāvis. Pati svētku tradīcijas kopiena Dziesmu un deju svētkus ir nosaukusi par sabiedrības spoguļi: „Kādi esam mēs paši – tāda arī tradīcija”. Var teikt, ka mēs – baltieši, kopīgi piedaloties Latvijas Kultūras akadēmijas valsts pētījuma programmā „Habitus”, esam gatavi ieskatīties sevī pamatīgāk, atgādinot sev un citiem par to, kas ir būtiskais Dziesmu un deju svētku tradīcijas pastāvēšanai nākotnē. Lai zinātu, ka nenovirzāties no mērķa, uzsākam diskusiju par kopīgiem indikatoriem visās Baltijas valstīs, kas ļaus salīdzināt valstu kopīgo un individuālo pieeju, rūpējoties par Dziesmu un deju svētku tradīcijas rītdienu. „Ilgi un laimīgi” – ja piekrīti – esi mums līdzās!

BALTIJAS VALSTU DZIESMU UN DEJU SVĒTKU TRADĪCIJAS SAGLABĀŠANAS UN ATTĪSTĪBAS KONFERENCE DZIESMU UN DEJU SVĒTKI RĪTDIENAI

Konferences moderators: žurnālists Ansis Bogustovs

Norises vieta: Rīgas Latviešu biedrības nams, lielā zāle, Merķeļa iela 13, Rīga

Norises laiks: 2016. gada 2. novembris, 10:00–16:30

9:00–10:00 Reģistrācija, kafijas galds

10:00–10:20 Konferences atklāšana

Latvijas Republikas kultūras ministre, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas prezidente Dace Melbārde

Latvijas Kultūras akadēmijas rektore Rūta Muktupāvela

Latvijas Nacionālā kultūras centra direktore Signe Pujāte

10:20–10:50 Dziesmu un deju svētki Igaunijā, Latvijā, Lietuvā: dažādi ceļi kā tradīcijas attīstības resurss

Anda Laķe, Valsts pētījumu programma “Habitus”

10:50–11:50 IGAUNIJAS PREZENTĀCIJA

Estonian Folk Dance and Folk Music Association

Kalev Järvela, Estonian Folk Dance and Folk Music Association, chairman of the board

Estonian Choral Association as one of the key players in the Song Celebration Process

Kaie Tanner, general Secretary of Estonian Choral Association

11:50–12:50 LIETUVAS PREZENTĀCIJA

The Nation without Song Celebrations – the Nation without Future

Phd. Arvydas Juozaitis, philosopher, writer, essayist, sportsman, political and public figure

The Role of Self-governments in the Preservation of the Song and Dance Celebration's Tradition

Jonas Mickus, adviser on Education and Culture Affairs of the Association of Local Authorities in Lithuania

Possibilities and Threats to the Song and Dance Celebration in Lithuania

Saulius Liausa, director of the Lithuanian National Culture Centre

12:50–13:50 Pusdienu pārtraukums

13:50–14:50 LATVIJAS PREZENTĀCIJA

Nacionālās identitātes zīmološana kolektīvajās performatīvajās praksēs

Rūta Muktupāvela, Valsts pētījumu programmas “Habitus” vadītāja

Kolektīvu vadītāju loma Dziesmu un deju svētku tradīcijas pārmantošanā

Agnese Hermane, Valsts pētījumu programmas “Habitus” pētniece

Dziesmu un deju svētku tradīcija māksliniecisko kolektīvu ikdienas praksēs

Līga Vinogradova, Valsts pētījumu programmas “Habitus” zinātniskā asistente

14:50–16:30 Aktuāli jautājumi par gatavošanos Latvijas simtgadei, XXVI Vispārējiem latviešu Dziesmu un XVI Deju svētkiem, par Nemateriālā kultūras mantojuma likumu/ Lielā zāle

Signe Pujāte, Latvijas Nacionālā kultūras centra direktore
Inga Oliņa, Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroja mārketinga projektu vadītāja
Jolanta Borīte, Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroja reģionālo un nevalstisko projektu vadītāja
Līga Ribicka, Latvijas Nacionālā kultūras centra Tautas mākslas nodaļas vadītāja
Latvijas Nacionālā kultūras centra tautas mākslas nozaru eksperti

LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJAS STARPTAUTISKĀS ZINĀTNISKĀS KONFERENCES “KULTŪRAS KRUSTPUNKTI X” PLENĀRSĒDE

Norises vieta: Latvijas Kultūras akadēmija, zāle, Ludzas iela 24, Rīga
Norises laiks: 2016. gada 3. novembris, 9:00–17:30

9:00–9:30 Reģistrācija

9:30–9:45 Konferences atklāšana

Rūta Muktupāvela, Latvijas Kultūras akadēmijas rektore
Dace Melbārde, Latvijas Republikas kultūras ministre

9:45–10:00 Baiba Molņika (UNESCO Latvijas Nacionālā komisija), Anita Vaivade (Latvijas Kultūras akadēmija). UNESCO katedra Latvijas Kultūras akadēmijā: piezīmes par izveidi

10:00–13:00 Plenārsēdes I daļa: AK! jeb aktuālais kultūrā

10:00–10:30 Andris Teikmanis (Latvijas Mākslas akadēmija). Māksla, pētniecība un mākslinieciskie pētījumi

10:30–11:00 Guntis Šmidchens (Vašingtonas Universitāte), Rūta Muktupāvela (Latvijas Kultūras akadēmija), Valdis Muktupāvels (Latvijas Universitāte). **Dziesmotas sarunas.** Gunta Šmidchena grāmatas “Dziesmas vara” latviešu valodas izdevuma prezentācija

11:00–11:30 Evita Sniedze (Valmieras Drāmas teātris). Kultūras dzīve reģionā: teātris

11:30–12:00 Anna Balandina (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs). Uz lietotāju orientēts muzejs. Latvijas Nacionālā mākslas muzeja pieredze

12:00–12:30 Režisora Jāņa Streiča refleksijas par kino nākotni Latvijā

12:30–13:30 Pusdienu pārtraukums

13:30–17:30 Plenārsēdes II daļa:

13:30–14:00 Egge Kulbok-Lattik (University of Tartu, Institute of Philosophy and Semiotics). *To Become Cultured. Community Houses, as a Modern Spatial Model for Estonian Cultural and Political Public and National Proto-Innovation System*

14:00–14:30 Aiva Rozenberga (Latvijas Institūts). Novadu tēls = Latvijas tēls. Kultūras loma un aktuālas idejas

14:30–15:00 Līga Ulberte (Latvijas Kultūras akadēmija). Ko sola Spēlmaņu nakts 2016. gadā?

15:00–15:30 Kaspars Vanags (ABLV Charitable Foundation). Kā top laikmetīgā māksla un kāda loma te muzejniekiem? Domājot Latvijas laikmetīgās mākslas muzeju

15:30–16:00 Aija Tūna (Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades birojs). Latvijas [kultūras] skolas soma: dāvana Latvijas bērniem un jauniešiem Latvijas valsts simtgadē

16:00–16:30 Indra Lūkina, Orests Silabriedis (Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris). LNSO 90. jubileja: vēstures aprakstīšana un rītdienas uzminēšana

16:30–17:30 Noslēguma pasākums

“Bez sākuma, bez beigām. Kultūras Krustpunktiem 10”

Zinātnisko rakstu krājuma “KRUSTPUNKTI: kultūras un mākslas pētījumi 2016” un elektroniskā izdevuma “Culture Crossroads IX” prezentācija

LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJAS STARPTAUTISKĀS ZINĀTNISKĀS KONFERENCES “KULTŪRAS KRUSTPUNKTI X” SEKCIJU DARBS

Norises vieta: LKA Teātra māja “Zirgu pasts”, Dzirnavu iela 46, Rīga
Norises laiks: 2016. gada 4. novembris, 9:00–17:00

9:00–9:30 Reģistrācija

9:30–14:50 1. KULTŪRAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRA UN MEDIJI,
vada Anda Laķe (Karamazovu zāle)

**9:30–9:50 Jānis Daugavietis, Anna Leiškalne (Latvijas Kultūras akadēmija, Jāzepa
Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Centrālā statistikas pārvalde)**
Kāpēc Latvijas sievietes ir „kulturālākas”?

**9:50–10:10 Sarma Freiberga (Latvijas Kultūras akadēmija, Nodibinājuma fonds “Nāc
līdzās!”)**
Mākslinieciskās prakses, to daudzveidība un izpratne

**10:10–10:30 Astrīda Rogule (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvijas Nacionālais
mākslas muzejs)**
Vai ir gaisma kabeļa galā? Digitālās mākslas kolekcionēšanas,
saglabāšanas un eksponēšanas problēmas Latvijas Laikmetīgās mākslas
muzeju gaidot

10:30–10:50 Linda Teikmane (Latvijas Mākslas akadēmija)
Latvijas Mākslas akadēmija un laikmetīgā māksla

**10:50–11:10 Sanita Reinsone (Latviešu folkloras krātuve, Latvijas Universitātes
Literatūras, folkloras un mākslas institūts)**
Virtuālās līdzdalības prakses folkloras arhīvos: Skandināvijas un Baltijas
valstu pieredze

**11:10–11:30 Jānis Daugavietis, Agnese Treimane (Latvijas Kultūras akadēmija, Jāzepa
Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Centrālā statistikas pārvalde)**
Gaumju sadursmes un sekas Dziesmu un deju svētku procesā

11:30–12:30 Kafijas pauze / pusdienu pārtraukums

12:30–12:50 Ojārs Stepens (Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte)
Mūsdienu Eiropas nedemokrātisko valstu kultūras politika: Valsts un privātā
sektora attiecības

12:50–13:10 Arno Marnics. Subjektīvais dokuments (LKA Latvijas Kultūras koledža)
Dokumentalitātes un objektivitātes revīzija fotogrāfijā

13:10–13:30 Māra Mellēna (Valsts izglītības satura centrs)
Nemateriālā kultūras mantojuma likums: jēdzieni, nozīmes, iedzīvināšana
lietojumā. Tradicionālās kultūras biedrības „Aprika” pieredze

13:30–13:50 Liena Galeja (Latvijas Kultūras akadēmija)
Par upuriem un ļaundariem: pāridarījuma instrumentalizācija Latvijas
kultūrtelpā valdošā nacionālā vēstures naratīva kontekstā

13:50–14:10 Andris Kairiņš (Latvijas Kultūras akadēmija)

Neinformētība un arheoloģiskā mantojuma apdraudējums: pārvarēšanas iespējas

14:10–14:30 Artūrs Melderis (Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un Mākslas muzejs)

Nepienācīgā Kultūras pieminekļu izmantošana mūsdienās

14:30–14:50 Sekcijas darba rezumējums

14:50 Kafijas pauze

15:00–17:10 2. KULTŪRAS MENEDŽMENTS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS,

vada Ivars Bērziņš (Karamazovu zāle)

15:00–15:20 Ieva Andžāne (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvijas Nacionālais mākslas muzejs)

Muzejs kā pārmaiņu objekts

15:20–15:40 Kaspars Šteinbergs (Ekonomikas un kultūras augstskola)

Latvijas audiovizuālās nozares klastera modelis

15:40–16:00 Dace Voitkeviča (Biedrība “Esi radošs!”)

No radošas apvienības līdz nevalstiskai organizācijai. Fotografu biedrību darbība Latvijā

16:00–16:20 Leonarda Ķestere-Kļaviņa (Latvijas Kultūras akadēmija)

Operas sociālā vara. Organizācijas kultūras mijiedarbe ar ieinteresētajām pusēm

16:20–16:40 Ivars Bērziņš (Latvijas Kultūras akadēmija)

Cenu stratēģijas kultūrā – cik man jāmaksā par izrādi, varbūt tik, cik vēlos?

16:40–17:00 Diskusija

9:30–16:40 3. FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS

MANTOJUMS, vada Rūta Muktupāvela, Juris Urtāns (207. auditorija)

9:30–9:50 Rūta Muktupāvela (Latvijas Kultūras akadēmija)

Vidzemes Svētupe: ainavas kultūrvēsturiskā lasīšana – teorija un prakse, iespējas un riski

9:50–10:10 Ieva Vītola (Latvijas Kultūras akadēmija, Zinātniskās pētniecības centrs)

Stāsta nozīme vietas identitātē: Svētupe un Gaujas piemēri

10:10–10:30 Māra Urtāne (Latvijas Lauksaimniecības universitāte)

Skats uz upi un ezeru: Svētupe un Sāvienas ezers

10:30–10:50 Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmija)

Par apakšējiem graudberžiem

10:50–11:10 Ieva Ančevska (Kurzemes Humanitārais institūts un Latvijas Universitāte)

Ūdens latviešu dziedināšanas tradīcijā

11:10–11:30 Nadežda Pazuhina (Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Baltijas Starptautiskā akadēmija)

Latvijas „pomorieši”: Vigas un Ļekas upes Pomoras vecdicībnieku kultūras atmiņā

11:30–12:30 Kafijas pauze / pusdienu pārtraukums

12:30–12:50 Inese Sirica (Latvijas Mākslas akadēmija)

”Brālīti vai māsiņu atnesis svētelis no diķīša”. 19. gs. šūpuļi Pieminekļu valdes ekspedīciju materiālos

12:50–13:10 Ilga Šuplinska. Kultūrainava un lokālā identitāte:

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas folkloras ekspedīciju DVD izdevumu sērijā

13:10–13:30 Milāna Bule (Ludzas Novadpētniecības muzejs)

Ludzas Lielā sinagoga: vēsture, restaurācija, perspektīvas

13:30–13:50 Zane Grigoroviča (Latvijas Kultūras akadēmija)

Sāvienas muiža. Stilu replikas muižas kompleksā

13:50–14:10 Zenta Broka–Lāce (Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs)

Arheoloģiskās domas attīstība Daugavas hidroelektrostaciju celtniecības ēnā

14:10–14:30 Ilze Veigura (Latvijas Mākslas akadēmija)

K. Fridrihsona izsūtījuma posma mākslas tematika

14:30–15:00 Kafijas pauze

15:00–15:20 Ieva Pīgozne (Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūts)

Zaļā krāsa latviešu folklorā: reālijas un mītiskie priekšstati

15:20–15:50 Artis Āboltiņš (Neatkarīgais pētnieks)

Baltijas jūra – vienojošais vai atdalošais? Līdzīgais un atšķirīgais militārajā ekipāžumā Grobiņas skandināvu kolonijā, Gotlandē un Centrālajā Zviedrijā

15:50–16:10 Santa Jansone (Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte)

Kā to sauc jeb dažas arheoloģisko senlietu terminoloģijas problēmas

16:10–16:30 Anete Karlsona (Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūts)

Baltijas jūra, “perveskoks” un eksperimentālā etnogrāfija

16:30–16:50 Maija Dziesma (Latvijas Kultūras akadēmija)

Individuālisma un kolektīvisma mentalitātē balstītu kultūru pretstata aspekti starptautiskajās civilajās un militārajās misijās

16:20–16:40 Sekcijas darba rezumējums

9:30–14:30 4. LITERATŪRA UN TULKOŠANA,

vada Raimonds Briedis (212. auditorija)

9:30–9:50 Anna Auziņa (Latvijas Universitāte)

Sievietes tēls Montas Kromas dzejā

9:50–10:10 Antra Medne (Aleksandra Čaka memoriālais dzīvoklis – muzejs)

Daži Aleksandra Čaka izglītības sapņi

10:10–10:30 Evija Liparte (Ventspils Augstskola)

Par kādu maz zināmu kora dziesmu krājumu latviešu valodā (“Kokle”, 1876)

10:30–10:50 Bārbala Simsone (Apgāds Zvaigzne ABC, Latviešu valodas un literatūras redakcija)

Ceļošana laikā pasaules un latviešu fantastu interpretācijā

10:50–11:10 Simona Sofija Valke (Latvijas Kultūras akadēmija)

Starp reliģisko domu un cilvēka miesas balsi: Van Lerbergs un Māterlinks

11:10–11:30 Līvija Baumanē–Andrejevska (Latvijas Universitāte)

„Japānisma” (*Japonisme*) motīvi kā estētisma iezīme latviešu 20.–30. gadu dzejā

11:30–12:30 Kafijas pauze / pusdienu pārtraukums

12:30–12:50 Kristiāna Tīlika (Latvijas Universitāte)

Marjūs Ivaškeviča lugas „Madagaskara” tulkojamība un integrēšanas iespējas Latvijas kultūras telpā

13:10–13:30 Lauma Terēze Lapa (Latvijas Universitāte)

Translating The Goth Girl books by Chris Riddell: challenges and opportunities

13:30–13:50 Raimonds Ķirķis (Latvijas Kultūras akadēmija)

Interteksta tulkojuma problemātika: T. S. Eliota dzejoļa “Nīkā zeme” lasījums

13:50–14:10 Elita Saliņa (Latvijas Kultūras akadēmija)

Kristīgās garīgās literatūras tulkošana: Ričarda Rora darbu tulkojumu piemērs

14:10–14:30 Sekcijas darba rezumējums

9:30–14:00 5. STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ,
vada Anita Načisčione, Elīna Veinberga (106. auditorija)

9:30–9:50 Gunta Ošeniece (Latvijas Kultūras akadēmija)

Vācbaltiešu loma Latvijas kultūrā: diskutabli jautājumi Starpkultūru sakatu Latvija - Vācija studiju programmas ietvaros

9:50–10:10 Laila Niedre (Latvijas Kultūras akadēmija)

Daudzvalodība Rīgā jeb autobusā noklausītas sarunas

10:10–10:30 Elīna Veinberga (Latvijas Kultūras akadēmija)

The Language of the Foreign Gaze Describing Latvians

10:30–10:50 Anita Načisčione (Latvijas Kultūras akadēmija)

Extended Metaphor: Case Studies in Political Discourse

11:10–12:00 Kafijas pauze / pusdienu pārtraukums

12:00–12:20 Daina Volkinšteine (Latvijas Kultūras akadēmija)

Kultūras kolektīvās pieredzes izpausmes valodā

12:20–12:40 Linda Straume (Latvijas Kultūras akadēmija)

Mūsdienu svētceļojumi Britu salās: kultūrpieredze iekļaujošā kontekstā

12:40–13:00 Helēna Demakova (Latvijas Mākslas akadēmija)

Latvijas mākslas vides mijiedarbība ar franču kultūru kopš valstiskās neatkarības nodibināšanas

13:00–13:20 Alīda Zigmunde (Rīgas Tehniskā universitāte, ETHZ Humanitārais institūts)

Latvijā izdotās literatūras esperanto valodā nozīme starpkultūru komunikācijā

13:20–13:40 Ēriks Bormanis (Latvijas Kultūras akadēmija)

Personification and Embodiment in The Bottle Neck (Flaskenhalsen) by H. C. Andersen and Its Translations into English, Latvian and Russian

13:40–14:00 Sekcijas darba rezumējums

14:10–16:35 6. SKATUVES UN AUDIOVIZUĀLĀ MĀKSĻA,

vada Dita Jonīte (106. auditorija)

14:10–14:30 Mathieu Bokestaël (Latvijas Kultūras akadēmija)

The Parallax View: Implicit and Explicit Ethics in "Mr Nobody" (2009)

14:35–14:55 Gunta Bāliņa (Latvijas Kultūras akadēmija)

M.Ravēla „Bolero”Latvijas baletā”- radošās veiksmes un kritumi

15:00–15:20 Līva Grīnberga (Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija)

Kristiana Špuka baleta “Smilšuvīrs” tēla māksliniecisko interpretāciju vēsture

15:25–15:45 Roberts Hansons (Latvijas Kultūras akadēmija)

Balss nostādīšanas un repertuāra izvēles aspekti aktiermākslas studentu solo dziedāšanas kursā

15:50–16:10 Dita Jonīte (Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts, Latvijas Kultūras akadēmija)

Dejas un teātra krustpunkti Latvijā kultūru migrācijas kontekstā. Aktuālākās prakses

16:15–16:35 Sekcijas darba rezumējums

BARBARAS KIRŠENBLATES-GIMBLETAS (BARBARA KIRSHENBLATT-GIMBLETT) VIESLEKCIJA

Materializējot vēsturi: nemateriālā kultūras mantojuma loma muzejos
Materializing History: The Role of Intangible Heritage in Museums

Norises vieta: LKA Teātra māja „Zirgu pasts”, Dzirnau iela 46, Rīga, Karamazovu zāle
Norises laiks: 2016. gada 4. novembris, 17:00–18:30

Barbara Kiršenblate-Gimbleta ir Ņujorkas Universitātes profesore, folkloras zinātņu doktore un POLIN Polijas ebreju vēstures muzeja Varšavā galvenā kuratore. Darbojusies Ņujorkas Universitātē kā Performances studiju, tā arī Jūdaikas studiju fakultātēs. Profesore ir starptautiski plaši zināma autore, kuras publikācijas ir citētas kultūras mantojuma studiju zinātniskajā literatūrā un par tām profesore ir saņēmusi dažādas starptautiskas atzinības balvas.

Profesores interešu lokā ir muzeji kā sociālo izmaiņu ierosinātāji, muzeji pēckara, pēc-holokausta, postkomunisma Eiropā, kuratora prakse, izstādes kā pieredzes mediators loma, ekspozīcijas vēstījuma telpa u.c. Rīgā plānotās vieslekcijas būs pirmā profesores viesošanās Latvijā, un lekcijas būs veltītas muzeju un nemateriālā kultūras mantojuma saiknēm, kā arī POLIN muzeja veidošanas pieredzei. Šī muzeja pamatekspozīcijas izveide tika uzsākta 2006. gadā Barbaras Kiršenblates-Gimbletas vadībā, un POLIN Polijas ebreju vēstures muzejs ir kļuvis kā muzeju profesionāļu, tā muzeja auditorijas augstu novērtēts un 2016. gadā saņēmis Eiropas gada muzeja balvu (*European Museum of the Year Award*), kā arī Eiropas muzeju akadēmijas balvu (*European Museum Academy Award*), kas muzejam tiks pasniegta Europeana ikgadējā konferencē Rīgā š.g. 8. novembrī.

Kā viena no jaunākajām starptautiski novērtētām profesores publikācijām ir kopā ar tēvu Meijeru Kiršenblatu veidotā grāmata "Gleznātās atmiņas: ebreja bērnība Polijā pirms holokausta", un tajā atainotais stāsts ir ietverts arī tāda paša nosaukuma īsfilma, kas tiks rādīta vieslekciju cikla ietvaros. Lekcijai "Kultūras Krustpunktos" seko vieslekcijas un diskusijas Žaņa Lipkes memoriālā pirmdien, 7. novembrī, kur Barbara Kiršenblate-Gimbleta stāstīs par pieredzi POLIN muzeja izveidē, pievērsoties Polijas ebreju tūkstoš gadu vēstures atainojumam, kūrēšanai, kā arī plašāk raugoties izstāžu naratīviem memoriālos un muzejos.

Vieslekcijas ievads: Anita Vaivade (Latvijas Kultūras akadēmija)
Vieslekcija notiks angļu valodā

PAREĢOJUMU VADE MECUM

Mākslinieciski zinātnisks simpozijš par nākotnes prognozēm

Norises vieta: LKA Teātra māja "Zirgu pasts", Dzirnau iela 46, Rīga

Norises laiks: 2016. gada 5. novembris, 10:00-19:00

10:00-13:30 I daļa

Prognozēšanas koncepcija

Pēteris Krilovs (Latvijas Kultūras akadēmija) – *Vade mecum* (ievadvārdi)

Daina Tetters (Latvijas Kultūras akadēmija) – Redzamības gaidības nākotnes pa-redzējums

Viktors Bahmetjevs (Kauņas Vītauta Dižā universitāte) – Filozofijas nākotne

Rita Ruduša (Baltijas Mediju izcilības centrs) – Žurnālists 2118

Vēsturiskās prognozes

Dace Dzenovska (Oksfordas universitāte) – Kas noticis ar nākotni pēc sociālisma?

Raimonds Briedis (Latvijas Kultūras akadēmija) – Sapnis par dzimteni

Ieva Rodiņa (Latvijas Universitāte) – Smilgā nākotnes teātris

14:00-19:00 II daļa

Prognoze kā vīzija teātrī

Aigars Bikše un Latvijas Mākslas akadēmijas Scenogrāfijas nodaļas studenti – Telpas gaišā nākotne elļiķīgajā gadsimtā

Zane Kreicberga (Latvijas Kultūras akadēmija) – Neprognozētais konservatīvisms

Zane Daudziņa (Latvijas Kultūras akadēmija) – Aktieru runa nākotnes Latvijā

Teātra nākotne

Diskusija. Piedalās Kristians Smedss (Somijas Nacionālais teātris), Hanna Karolīna Rajakangasa un LKA studenti. Vada Valters Sīlis.

Kino prognoze

Dāvis Sīmanis (Latvijas Kultūras akadēmija) – Šodienas rēgs: pagātnes kino paredzējumi par mūsu laiku

Ivo Briedis (Latvijas Kultūras akadēmija) – Kādā žānrā vēlaties dzīvot?

Jānis Putniņš (Latvijas Kultūras akadēmija) – Aparāta gals

Vīzijas prognoze

Visjaunākais Rīgas teātris – performance "Paplašinātā realitāte"

Simpoziju vada un komentē mākslinieciski filozofisks kvartets -, dramaturgs Jānis Balodis, režisors Valters Sīlis, filozofi Vents Sīlis (Rīgas Stradiņa universitāte) un Andrejs Balodis (Latvijas Kultūras akadēmija).

BALTIJAS VALSTU DZIESMU UN DEJU SVĒTKU TRADĪCIJAS SAGLABĀŠANAS UN
ATTĪSTĪBAS KONFERENCE
DZIESMU UN DEJU SVĒTKI RĪTDIENAI

2016. GADA 2. NOVEMBRIS

**Dziesmu un deju svētki Igaunijā, Latvijā, Lietuvā:
dažādi ceļi kā tradīcijas attīstības resurss**

Anda Lake, Dr.sc.soc., Valsts pētījumu programma
“Habitus”

Dziesmu un deju svētki kopš to pastāvēšanas simbolizējuši Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tautu sociālo vitalitāti. Svētku nozīmes un mēroga izpratne tautu kolektīvajā pieredzē paplašinājās, kad 2008. gadā Baltijas dziesmu un deju svētku tradīcija tika iekļauta UNESCO Reprezentatīvajā cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā. Nominācijas sagatavošanas

laikā (sākot ar 2000. gadu) Igaunijas, Latvijas un Lietuvas valstu sadarbība tradīcijas stiprināšanā un pārmantošanā ieguva jaunu saturu un formālu pamatojumu. Kā viens no Dziesmu un deju svētku organizatoru kopīgajiem uzdevumiem izvirzījās tradīcijas kopīgas monitoringa sistēmas izveide, kas ļautu precizēt unikālās tradīcijas pārmantošanas atbalsta instrumentus, kā arī informatīvi papildinātu kārtējo ziņojumu UNESCO 2018. gadā. Svētku tradīcijas monitorings ietver ideju par iespēju ar noteiktu periodiskumu iegūt salīdzināmus datus par būtiskākajām tradīcijas pārmantošanas aktuālajām izpausmēm, izmantojot visām Baltijas valstīm vienotu tradīcijas izmaiņas uzrādošu indikatoru kopu. Šādas indikatoru kopas atlase vienotas tradīcijas monitoringa sistēmas izveides vajadzībām tika aktualizēta 2013. gadā Baltijas dziesmu un deju svētku Padomes tikšanās reizē Tallinā. Indikatoru izvēles procesu nozīmīgi ietekmē gan tradīcijas kā kultūras fenomena daudzveidīgā un mainīgā daba, gan Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tradīcijas pārmantošanas savdabība un tikai konkrētajai valstij piemītoša specifika. Būtiska nozīme ir arī tradīcijas nemateriālajām, dziļi individuālistiskajām izpausmēm un simbolismam, kas “neatbalsta” vispārīgā un standartizēta mērauklas tās uztverē. Galvenie pētījuma jautājumi, ir 1) kādas ir līdzšinējās Baltijas valstu Dziesmu un deju svētku tradīcijas pārmantošanas kultūras, institucionālās un līdzdalības formas; vai tās pieļauj (trijām valstīm) vienotas tradīcijas indikatoru kopas atlasīšanu piemērošanu monitoringa mērījumos? 2) kādus datus šobrīd Baltijas valstis izmanto tradīcijas monitoringam nacionālā līmenī? Pētījuma mērķis ir izstrādāt ceļa karti Dziesmu un deju svētku organizatoriem salīdzināmu indikatoru atlasei un piemērošanas praksei. Pētījumā analizētas tradīcijas fenomena teorētiskās pieejas un veikta salīdzinoša Dziesmu un deju svētku pārmantošanā iesaistīto grupu izpēte. Analizēti gan kvalitatīvie, gan kvantitatīvie dati, kā datu ieguves metodes izmantotas: plānošanas dokumentu analīze, aptauja, padziļinātās intervijas, fokusgrupas.

Nacionālās identitātes zīmološana kolektīvajās performatīvajās praksēs

Rūta Muktupāvela, Dr.art., Valsts pētījumu programmas "Habitus" vadītāja

Pašlaik mēs dzīvojam postnacionālisma jeb J.Hābermasa definētās postnacionālās konstelācijas laikmetā, kad globalizācija liek nacionālajām valstīm atvērties citu kultūru daudzveidībai. Tomēr, neskatoties uz ambiciozo globalizācijas uzvaras gājieni, ikdienas pieredze liecina arī par lokālo un tradicionāli nacionālo kultūras formu renesansi un aktualizēšanos gan sociālajās attiecībās, gan kultūras praksēs, kas īpaši

spilgti atklājas tradicionālajās kolektīvajās performancēs. Kolektīvās kultūras prakses ne tikai reprezentē, bet arī konstituē dažādus, par tipiskiem uzskatāmus, nacionālās identitātes elementus tādus kā tradicionālās lokālās zināšanas un amatniecības prasmes, folklorā, kulinārais mantojums u.tml. izpausmes, ko pieņemts dēvēt par nemateriālo kultūras mantojumu un kam globalizācijas apstākļos tiek atvēlēta īpaša loma starpkultūru dialoga uzturēšanā un iecietības veicināšanā. Faktori, kas ietekmē nemateriālā kultūras mantojuma aktualizāciju, ir vairāki, tomēr viens no galvenajiem ir reakcija uz masu kultūras un patērniecības dominanti kā neatņemamu globālās ekonomikas sastāvdaļu, kas savukārt imperatīvu "atšķiries vai mirsti" jeb oriģinalitāti un autentiskumu padara ne tikai par indivīda, bet arī par nācijas vērtību.

Mūsdienās jau ierasts, ka arī nacionālās identitātes diskursā ienāk mārketinga terminoloģija. Kādreiz idioma "pārdot savu valsti" bija nodevības eifēmisms, šobrīd veidot nācijas zīmolu ar mērķi "pārdot savu valsti", kā tādu pupiņu bundžu (*S. Anholt*), nozīmē uzlabot valsts tēlu, lai piesaistītu investīcijas.

Viens no spēcīgākajiem Baltijas valstu nacionālajiem zīmoliem ir dziesma, kas, citējot J. G. Herderu, "mīl masas, daudzu sabalsošanos: tai nepieciešamas klausītāju ausis un balsu un siržu koris". Tieši kolektīvā dziedāšana kļuva par transnacionālu fenomenu, kas 19. gs. pārņēma Eiropu un kļuva par simbolisku Baltijas nacionālo valstu konstrukcijas pamatu, bez kura nav iedomājami nedz valstiskuma pirmsākumi, nedz Dziesmotā revolūcija, nedz arī gaidāmā simtgade. Tomēr zīmološanas speciālisti uz mūsu valstiskumu iesaka skatīties tikai kā uz ģeopolitisko apstākļu sakritības rezultātu un aicina meklēt tādas simboliskas struktūras, kas uzsvērtu mūsu atšķirīgo nacionālo identitāti. Referātā tiek analizēts, cik ilgtspējīgs ir pagaidām visām trim nācijām aktuālais, kultūrvēsturiski jeb dabiski, nevis, stratēģiski veidojies, "dziedošās nācijas" zīmols un kādi faktori to ietekmē katrā no trim Baltijas valstīm.

Kolektīvu vadītāju loma Dziesmu un deju svētku tradīcijas pārmantošanā

Agnese Hermane, Mg.art., Valsts pētījumu programmas "Habitus" pētniece

Dziesmu un deju svētku tradīcijas pārmantošanā dažādos veidos ir iesaistīta apmēram ceturtdaļa Latvijas iedzīvotāju. Tie ir vai nu tautas mākslas kolektīvu dalībnieki, vai svētku pasākumu vērotāji, vai arī – līdzdarbojas pasākumos starpsvētku laikā.

Katras iesaistītās puses lomas un uzdevumi ir specifiski un ļoti būtiski, lai svētku tradīcija varētu pastāvēt

un turpināties. Līdzdalība ir viens no tradīcijas pārmantošanas priekšnosacījumiem.

Grupa, kuras līdzdalībai nenoliedzami ir liela loma tradīcijas pārmantošanā un saglabāšanā, ir tautas mākslas kolektīvu vadītāji, kuri uztur tradīciju, aktīvi strādājot starpsvētku periodā. 2014. gada Dziesmu un deju svētkos piedalījās 1600 kolektīvi.

Kaut arī nereti viens vadītājs vada vairākus kolektīvus, vadītāju kopiena ir liela un nozīmīga. Kolektīvu vadītāji vispamanāmākie ir svētku gājienā, kur, saposušies, iet sava kolektīva pirmajās rindās. Mazāk redzams ir viņu darbs svētku starplaikā, kad viņi rūpējas par koprepertuāra apguvi, gādā par kolektīvu darbības un mēģinājumu procesu nodrošināšanu. Tomēr, vai iespējams runāt par kolektīvu vadītājiem kā vienotu kopienu tradīcijas saglabāšanas kontekstā? Vai tautas mākslas kolektīvu vadītājiem ir vienota izpratne par savu lomu un uzdevumiem tradīcijas saglabāšanā? Kāda nozīme ir vadītāju profesionālajai meistarībai un kvalifikācijai? Šī pētījuma mērķis ir raksturot kolektīvu vadītāju kopienas Latvijā un aplūkot viņu lomu tradīcijas saglabāšanā. Pētījuma tapšanā izmantoti gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi dati, kas dažādos laika posmos iegūti Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centra un Latvijas Nacionālā kultūras centra veikto pētījumu un Valsts pētījumu programmas "Habitus" ietvaros.

Dziesmu un deju svētku tradīcija māksliniecisko kolektīvu ikdienas praksēs

Līga Vinogradova, Mg.art., Valsts pētījumu programmas "Habitus" zinātniskā asistente

Līdzšinējos pētījumos Dziesmu un deju svētki galvenokārt analizēti kā pasākumu komplekss reizi piecos gados, kur spilgti izpaužas mākslinieciskās jaunrades spēju demonstrējums ar izteiktu nacionālās identitātes reprezentācijas funkciju. Tomēr Dziesmu un deju svētku tradīcija kā vairāku simtu tūkstošu cilvēku veidots komplekss prakšu kopums pastāv un tiek pārmantota

tāpēc, ka tās pamatā ir nepārtraukts un sistemātisks darbs piecu gadu periodā starp diviem svētkiem. Lai gan teju katram Latvijas iedzīvotājam no tuvākiem vai attālākiem stāstiem ir priekšstats par to, ko ikdienā dara koristi, dejojāji un citi māksliniecisko kolektīvu dalībnieki, līdz šim padziļināti nav pētītas kolektīvu ikdienas prakses un to nozīme svētku tradīcijas saglabāšanā. Tāpēc par pētījuma mērķi izvirzīts noskaidrot, kāda ir māksliniecisko

kolektīvu īstenoto ikdienas prakšu loma Dziesmu un deju svētku tradīcijas uzturēšanā un pārmantošanā.

Ņemot vērā, ka tradīcijas fenomena izpēte vienmēr ir bijis izaicinājums tā nemateriālās un subjektīvās dabas dēļ, meklēta tāda pētījuma metodoloģija, kas ņemtu vērā tradīcijas simbolisko dabu un ļautu tradīcijas nesējiem jeb kolektīvu dalībniekiem reflektēt par īstenoto tradīciju [Bauman 1992; Bronner 2011]. Šo var uzskatīt par vienu no pirmajiem pētījumiem Latvijā, kurā izmantotas vizuālās pētniecības metodes – inovatīva pētniecības pieeja sociālo un humanitāro zinātņu ietvaros, kas ļauj iegūt objektīvus zinātniskus datus par sabiedrību, novērojot un analizējot par tās vizuālajām manifestācijām, un spēj darboties ar simbolisko potenciālu, kas ir būtisks arguments to izmantošanai tradīcijas fenomena pētniecībā [Pauwels 2011; Hughes 2012]. Pētījumā analizēti 9 mākslinieciskie kolektīvi, kas, piedalījušies vai šobrīd, gatavojas Vispārējiem dziesmu un deju svētkiem un izpilda koprepertuāru – 4 deju kolektīvi, 2 kori, pūtēju orķestris, koklētāju ansamblis, kā arī mazākumtautību kolektīvs. Kopā analizē izmantotas 1971 novērojumā iegūtas un dalībnieku uzņemtas fotogrāfijas, dati no dziļajām intervijām un fotointervijām. Pētījuma rezultāti ļauj izdarīt secinājumus par māksliniecisko kolektīvu ikdienas prakšu veidiem un to nozīmi ne vien Dziesmu un deju svētku tradīcijas uzturēšanā, bet arī to lomu kolektīvu dalībnieku dzīves kvalitātes uzlabošanā.

The Nation without Song Celebrations – the Nation without Future

Phd. Arvydas Juozaitis, philosopher, writer, essayist, sportsman, political and public figure

The Lithuanian Song Celebrations (Lithuanians do not couple them with Dance Celebrations as Latvians do) is more political than cultural phenomenon. More precisely not a phenomenon of cultural policy.

We are 50 years late, though speaking from political, not time perspective. Lithuanians and Estonians took an advantage of the Song and Dance Celebrations concept to create a vision of a consolidated nation and blow up the State fire. Meanwhile for Lithuanians the Song Celebration is simply a political fiction. Today Song Celebrations in Lithuania are still experienced not as a top peak of the national unity (authentic religious ritual), but purely as a political tribute to Culture.

And what should be the cultural impact of the Song Celebrations? The question is almost the most important one in the context of totalitarian globalisation of the 21st century. Greatly influenced by the Polish culture (which does not recognise Song Celebrations) Lithuanians may search for alternatives in Latvia and partly in Estonia. But do they do? Without Latvians and Estonians we would not have this tradition in Lithuania as well.

The sovereignty of the Baltic States will fall down without the Song Celebrations. It is perceived by Latvians and Estonians and still not evident for Lithuanians. The nation without Song Celebrations is the nation without future.

The Role of Self-governments in the Preservation of the Song and Dance Celebration's Tradition

Jonas Mickus, adviser on Education and Culture Affairs of the Association of Local Authorities in Lithuania

The presentation will embrace such issues as:

1. The role and efforts of self-governments in fostering of the art amateurs activities in local communities.
2. The organisation of regional song and dance celebrations and other art amateurs events in municipalities and their influence for the preservation of the Song and Dance Celebration's tradition.
3. The responsibility of self-governments in safeguarding the Song and Dance Celebration's tradition (support to the activity of art amateurs' groups, the provision with costumes, instruments, employment of group leaders, establishing new groups) and uneven possibilities and obligations of different self-governments.
4. Possible actions which could help to promote the art amateurs activity and preserve the Song and Dance Celebration's tradition.

Possibilities and Threats to the Song and Dance Celebration in Lithuania

Saulius Liausa, director of the Lithuanian National Culture Centre

After UNESCO has proclaimed the tradition of the Song and Dance Celebration in Lithuania, Latvia and Estonia as a Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity and inscribed it in the UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity a legal basis for the protection of tradition was created in Lithuania and the supportive programmes and other measures were designed and started to be implemented:

1. The Law on the Lithuanian Song and Dance Celebration (2007). It ensures the state protection, periodicity, continuity and development of the celebrations, regulates the order of preparation and management of the celebration, the responsibility and competence of state and self-government institutions, and sets the financing principles.
2. Programme of the preparation for the Lithuanian Song and Dance Celebrations. The main measures: obtaining of national costumes, music instruments, new music compositions for art amateurs' groups, publishing of the repertoire, promotion of the leaders of the best art amateur groups, organisation of purposeful activities of consultants, creation of art programmes, obtaining of requisite, public relations and advertising expenses.

3. The development strategy of amateur art, implemented in 2010–2016. The objectives of the strategy are: to set favourable conditions for the development of amateur art in Lithuanian regions, to strengthen public understanding of the cultural importance of amateur art activities for the society; promote the amateur art activities and their quality, to strengthen a horizontal public administration system of cultural activity, to strengthen human resources, which ensure the development of art amateur activity, to strengthen the infrastructure adapted to cultural needs of the society and art amateur's activities.

4. Financing. The Ministry of Culture finances the Programme of the preparation for the Lithuanian Song and Dance Celebration and the Celebrations. There are no other programmes in Ministry left – all the finances are allocated via the programmes administrated by the Lithuanian Council of Culture after the selection of project applications submitted to competitions.

The Ministry of Education and Science also allocates resources for the Programme of the preparation for the Lithuanian Song and Dance Celebration and the Celebrations, although the perception of the measures of this programme is rather problematic and not all the measures are financed.

In the education system the financing from the resources of the non-formal education basket is applied, although the method has its own advantages and disadvantages.

The presentation will also present the analysis of the status of the Song and Dance Celebration since 2007, when the Law on the Lithuanian Song and Dance Celebration was adopted, until now and the outcomes of this analysis.

Estonian Choral Association as one of the key players in the Song Celebration Process

Kaie Tanner, general Secretary of Estonian Choral Association

Estonian Choral Association is an umbrella organization for all Estonian choirs, brass bands, choral conductors and music teachers. ECA has several functions in the field of Estonian national culture, but one of its main priorities is the responsibility for continuity of Song and Dance Celebration process in Estonia together with Song and Dance Celebration Foundation.

Estonian Folk Dance and Folk Music Association

Kalev Järvela, Estonian Folk Dance and Folk Music Association, chairman of the board

A study on the tradition of Estonian Dance Celebrations: in 2016, ERRS (Estonian Folk Dance and Music Association) in cooperation with the Praxis Centre for Policy Studies conducted a study on the tradition of Estonian Dance Celebrations. The study also involved an online survey among folk dancers and instructors (14.04.–01.05.2016). 1,798 people responded to the survey in total. The survey covered the entire

Estonia and all the counties were represented. The majority of the respondents were from Tallinn (ca.23%), Harju County (except for Tallinn) (ca. 14%) and Tartu (ca. 13%) K. Järvela will present a few conclusions drawn from the responses:

1. The Dance Celebration's performance and the side events related to it are based on values with social and national significance and on a central topic that speaks to the people – the message.
2. The Dance Celebration's performance is a dance production created by various authors (dance, music, text, arrangement and field producers) and is thematically and visually based on a single central plot, i.e., on telling a comprehensive story.
3. The repertoire of the Dance Celebration is mostly based on Estonian folk dance arrangements and on original works based on that. Innovative staging methods, other dance styles and genres can be used on condition that they do not prevail and that they support the artistic concept of the celebrations.
4. The music used during the Dance Celebration is composed of Estonian folk music arrangements and works of Estonian authors. Other music styles and genres can be used on condition that they do not prevail and that they support the artistic concept of the celebration. If possible, live music is used in the Dance Celebration's performances.
5. To ensure the continuance of the tradition, dance students are involved in the staging and organisation process of the celebration (e.g., students majoring in dance at Tallinn University, Viljandi Culture Academy, School of Folk Dance Instructors).
6. The participants in the Dance Celebration's performances wear authentic non-stylised traditional costumes, if possible those of their own area (parish), expressing the cultural representation of the participating regions.

LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJAS STARPTAUTISKĀS ZINĀTNISKĀS KONFERENCES
“KULTŪRAS KRUSTPUNKTI X” SEKCIJU DARBS

2016. GADA 4. NOVEMBRIS

KULTŪRAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRA UN MEDIJI
KULTŪRAS MENEDŽMENTS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS
FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS MANTOJUMS
LITERATŪRA UN TULKOŠANA
STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ
SKATUVES UN AUDIOVIZUĀLĀ MĀKSLA

KULTŪRAS SOCIOLOĢIJA, KULTŪRPOLITIKA, KULTŪRA UN MEDIJI

Latvijas [kultūras] skolas soma: dāvana Latvijas bērniem un jauniešiem Latvijas valsts simtgadē

Aija Tūna, Dr, paed., Latvijas valsts simtgades biroja izglītības un jauniešu projektu vadītāja

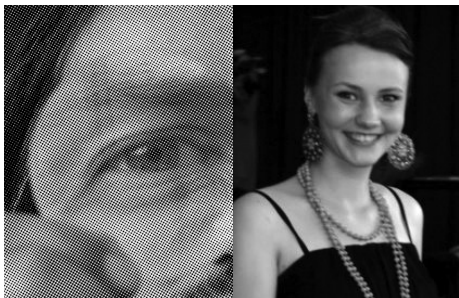
Iniciatīva „Latvijas skolas soma” ir Kultūras ministrijas iniciēts un koordinēts projekts, kas, sagaidot Latvijas valsts simtgadi, paredz nodrošināt Latvijas skolas vecuma bērniem un jauniešiem valsts garantētās izglītības iegūšanas ietvaros iespēju klātienē pieredzēt Latviju, izzināt un iepazīt Latvijas vērtības, kultūrtelpu un attiecības dinamiskā un jēgpilnā darbībā, tādējādi spēcinošot piederības sajūtu un valstisko identitāti.

Saskaņā ar starpnozaru darba grupas izstrādāto koncepciju, balstoties uz diskusijām ar sabiedrības pārstāvjiem un starptautisko pieredzi, izstrādāts principu kopums, uz kuriem jābalstās projekta ieviešanai: līdztiesīgums pieejamībā, visu skolēnu iesaiste, tradicionālā un laikmetīgā satura līdzsvars, saikne ar tiešo mācību procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu, izglītības un kultūras iestāžu saskaņota darbība, vietējā (pašvaldību) līdzatbildība un valstiskās piederības apziņas veicināšana. Šādas iniciatīvas (ar nosaukumu „Kultūras skolas soma”) nepieciešamība pamatota arī nacionālajos ilgtermiņa un vidējā termiņa, kā arī kultūrpolitikas vidējā termiņa plānošanas dokumentos.

Būtiska ir projekta „Latvijas skolas soma” sasaite ar Latvijas valsts simtgades svinībām, sniedzot ilgtspējīgu ieguldījumu brīvas, radošas un atbildīgas sabiedrības tapšanā, kuras iedzīvotāji ciena savu valsti un vēlas strādāt, lai šo cieņu apliecinātu un vairotu.

Saturiskās jomas ietvers 1) Latvijas valstiskuma attīstības un saglabāšanas liecības, 2) Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes, 3) zinātnes un inovāciju attīstību Latvijā, akcentējot zinātnes un inovāciju nozīmi kultūras un cilvēka identitātes attīstības perspektīvā, un 4) Latvijas dabu un kultūrainavu, dodot skolēniem iespēju klātienē piedzīvot dabas, kultūras un kultūras mantojuma (t.sk. nemateriālā) vienotību kā valsts identitātes daļu, akcentējot novadpētniecības, sociālo jautājumu izpratnes, pilsoniskās līdzdalības un kritiskās domāšanas aspektus.

Projekta ieviešanas rezultāti un efektivitāte lielā mērā ir atkarīga no mērķa skaidrības, esošo resursu un situācijas analīzes, kā arī precīza atbildību sadalījuma un projekta īstenošanā iesaistīto pušu konsekventas rīcības atbilstoši mērķim. 2016. gadā veikts pētījums, lai noskaidrotu kultūras pakalpojumu pieejamību Latvijas vispārizglītojošo skolu skolēniem, apkopots kultūras iestāžu un institūciju piedāvājums bērnu un jauniešu auditorijai un izstrādāti metodiskie ieteikumi pilotprojekta īstenošanai, kas notiek dažāda veida pašvaldībās. Jau iegūtie materiāli ļauj precizēt projekta koncepciju un izstrādāt priekšlikumus sistēmiskas ieviešanas mehānismiem. Uzsākot projekta īstenošanu 2018. gadā, tiks radīti apstākļi kultūras kā dzīvesveida, kultūrtelpas un attiecību apgūšanai dinamiskā un jēgpilnā darbībā, aktualizējot kultūras jēdziena ētisko, sociālo, ekonomisko u.c. aspektus

Kāpēc Latvijas sievietes ir „kulturālākas”?

Jānis Daugavietis, Dr.sc.soc., Anna Leiškalne, Mg.sc.soc., Latvijas Kultūras akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Centrālā statistikas pārvalde

Praktiski katrs kultūras līdzdalības un patēriņa pētījums uzrāda būtiskas atšķirības sieviešu un vīriešu starpā, tomēr retajā ir sniegti apmierinoši šo atšķirību skaidrojumi.

Sievietes statistiski nozīmīgi ir “kulturālākas”: tās vairāk lasa, biežāk apmeklē kultūras pasākumus, dzied, dejo utt. Šīs dzimumu atšķirības Latvijā ir vēl lielākas nekā citās ES valstīs. Tās faktiski turpina reproducēt dzimumu nelīdzsvarotību un rada permanentas dzimumu sociālās kohēzijas problēmas. Disproporcionāli liels sieviešu īpatsvars mākslās, īpaši amatieru līmeņa, rada arī zināmus estētiskos un praktiskos ierobežojumus (piemēram, kopkoris, kas skan pēc sieviešu kora).

Savu pamatpieņēmumu par atšķirībām sieviešu un vīriešu kultūruzināšanā (kultūras līdzdalībā un kultūras patēriņā) mēs būvējam balstoties uz Pjēra Burdjē (*Pierre Bourdieu*) kultūras kapitāla un habitusa koncepcijām. Tajā izglītošanās un mācības posmā, kad mēs apgūstam pamata zināšanas par kultūru un mākslu, ieskaitot to, kādām būtu jābūt mūsu attieksmēm pret šo jomu, meiteņu sekmes ir labākas. Skaidrojot atšķirības sieviešu un vīriešu kultūras praksēs un orientācijās, mēs sakām, ka sieviešu grupas habitus meitenēm agrīnā socializācijas procesā līcis būt uzcītīgākām kultūras kapitāla krājējām, kas veicinājis kultūras un mākslas zināšanu labāku internalizāciju nekā puisiem. Tas, kombinācijā ar citiem veicinošiem faktoriem, visu turpmāko dzīvi sievietes padara par intensīvākām kultūras patērētājām.

Mākslinieciskās prakses, to daudzveidība un izpratne

Sarma Freiberga, Mg.sc.soc., Latvijas Kultūras akadēmija, Nodibinājuma fonds “Nāc līdzās!”

Daudzveidīgās teorētiskās izpratnes par mākslinieciskās prakses terminu veido pamatojumu empīriskajam pētījumam, kura galvenais mērķis ir noskaidrot sabiedrības izpratni par jēdzieniem “mākslinieks”, “mākslinieciskās prakses”. Lai izprastu mākslinieciskās prakses izpausmju daudzveidību, pilotpētījuma ietvaros kā izpēti objekts tika izvēlēta īpaša mākslinieciskās prakses forma – tika pētīta cilvēku ar īpašam vajadzībām mākslinieciskā jaunrade un tas, kā šo cilvēku skatuves priekšnesumus uztver skatītāji/auditorija. Pētījuma metode: kvantitatīvā aptauja; datu ieguves tehnika: anketēšana. Dati atklāj skolu jaunatnes priekšstatus par mākslinieciskās jaunrades izpausmēm un apliecina šī fenomena neviennozīmīgo dabu, kā arī norāda uz turpmākas izpēti punktiem mākslinieciskās prakses percepcijā.

Vai ir gaisma kabeļa galā? Digitālās mākslas kolekcionēšanas, saglabāšanas un eksponēšanas problēmas Latvijas Laikmetīgās mākslas muzejā gaidot

Astrīda Rogule, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija, Latvijas Nacionālais mākslas muzejs

Darbs pie topošā Latvijas Laikmetīgās mākslas muzeja krājuma veidošanas tika uzsākts jau 2005. gadā. Kopš tā laika valsts un AB.LV kolekcijās uzkrāti vairāk nekā simts mākslas darbu, kuros kā medijs izmantotas digitālās un tīkla tehnoloģijas.

Referāta mērķis ir identificēt un analizēt faktorus, kas saistīti ar digitālo un tīkla kolekciju komplektēšanu, saglabāšanu un eksponēšanu, iezīmēt problēmu loku, kas ir aktuāls līdzīga rakstura atmiņas institūciju darbā un kas sevišķi spilgti izgaismojās šī gada septembrī un oktobrī Latvijas Dzelzceļa vēstures muzejā skatāmajā izstādē “Gaisma kabeļa galā. Latvijas māksla digitālajā laikmetā.”

Referāta autore ir topošā Latvijas Laikmetīgās mākslas muzeja valstij piederošās laikmetīgās mākslas darbu kolekcijas glabātāja, kura no 2005. gada sadarbojas ar muzeja projektā iesaistītajām organizācijām un Starptautisko ekspertu padomi, kura pieņem lēmumus par mākslas darbu iekļaušanu krājumā. Referātā tiks atspoguļoti ekspertu un citu nozares profesionāļu uzskati par digitālās mākslas saglabāšanas un pieejamības jautājumiem.

Latvijas Mākslas akadēmija un laikmetīgā māksla

Linda Teikmane, Mg.art., Latvijas Mākslas akadēmija

Latvijas Mākslas akadēmija ir viena no nozīmīgākajām mākslas un mākslas izglītības institūcijām Latvijā. Sekojot pārmaiņu laikam un Latvijas Republikas iestāšanās laikam Eiropas Savienībā, mākslas institūciju vide ir kļuvusi globalizētāka, kā arī mākslas jomā piesātināta ar mobilitātēm. Doktora darba ietvaros tiks veikts pētījums par mākslas institūciju vides socioekonomisko ietekmi uz Latvijas Mākslas akadēmiju un par mākslas vērtības korelāciju saistībā

ar institucionālo teoriju, par piemēru ņemot Latvijas Mākslas akadēmijas glezniecības diplomdarbus laikā no 2006. līdz 2010. gadam.

Laiks no 2006. līdz 2010. gadam iezīmēja nevienmērīgu aizstāvēto diplomdarbu skaitu. Latvijas Republikas ietvaros tas iezīmēja 2008.–2010. gada krīzi, kuras iespaids uz mākslas pasauli ir neapšaubāms un sekas lielā mērā ir jūtamas arī šodien. Krīze ietekmēja arī studiju vidi Latvijas Mākslas akadēmijā. Kaut arī Latvijas Mākslas akadēmija turpināja organizēt studentu mācību procesu, studentu mākslas izstādes, kā

arī iesāka organizēt studentu mākslas tirgu “Jarmarka”, tomēr daudzas tālākas studentu darbu popularizēšanas iespējas palika neizmantotas finansiālu apsvērumu dēļ.

Latvijas mākslas tirgus ir neliels, un tā aizņemtā daļa globālā mākslas tirgū ir maza. Latvijas Mākslas akadēmijas potenciālajiem maģistrantiem, kā jaunās mākslas pārstāvjiem, bija grūti uzreiz pēc studiju beigšanas vai studiju laikā gūt iespējas izstādīt savus darbus galerijās un muzejos. Jaunā māksla bija jauna un neapropriēta. Tai trūka laika distances, lai spētu šo mākslu novērtēt laikmetīgās mākslas kontekstā.

Latvijas Mākslas akadēmijas institucionālās darbības piemērs ir nozīmīgs analīzes objekts ne tikai kā laikmetīgās mākslas radīšanas centrs, laikmetīgās un tradicionālās skolas sintēzes centrs, mākslas izglītības centrs, bet arī vieta, kur savu darbību sāka jaunie mākslinieki un Latvijas mākslas tirgus dalībnieki. Pētījumi par institucionālo sfēru Latvijā un Latvijas mākslas tirgu ir ļoti maz, bet mākslas pasaule un mākslas tirgus ir mākslinieku šodienas realitāte. Ir nepieciešams pētīt šīs jomas, lai varētu spriest par Latvijas mākslas pasaules un mākslas tirgus nākotnes attīstības scenārijiem.

Virtuālās līdzdalības prakses folkloras arhīvos: Skandināvijas un Baltijas valstu pieredze

Sanita Reinsone, Dr.philol., Latviešu folkloras krātuve,
Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas
institūts

Aizrautīga un intensīva sabiedrības iesaistīšanās folkloras materiālu vākšanā 19. un 20. gadsimtā ir fenomens, kas ļāvis tapt daudzām izcilām folkloras materiālu kolekcijām, to publicējumiem daudzos sējumos, pētījumiem. Folkloras vākšanas kustība ir arī viens no folkloras arhīvu veidošanās balstiem ne

tikai Baltijas un Skandināvijas valstīs, bet daudz plašākā reģionā. Kopš 19. gadsimta sākuma Eiropā ir pazīstami folkloras vācēju un teicēju tīkli, masveida folkloras vākšanas kampaņas, kas atbalstītas ar uzsaukumu un pamudinājumu publicēšanu presē, centralizēti organizētas materiālu iesūtīšanas folkloras arhīviem u.tml. Vairākas no šīm folkloras vākšanas praksēm folkloras arhīvi praktizē vēl aizvien.

Virtuālā līdzdalība jeb t.s. “crowdsourcing” tiek dēvēta par līdzdalības kultūras (*participatory culture*) digitālā laikmeta fenomenu, kas *Web 2.0* lietotāju paaudzei devis iespēju atklāt “pūļa” spēku, gudrību un uz priekšu virzošo entuziasmu — tieši to, ko folkloras materiālu vācēji, pētnieki un arhivētāji ir prasmīgi izmantojuši gandrīz divu gadsimtu garumā. Tomēr informāciju tehnoloģiju piedāvātās iespējas palīdz dažādot un mūsdienīgi iedzīvināt līdzdalības prakses, vienlaikus radot arī jaunus izaicinājumus.

Skandināvijas un Baltijas valstu tradīciju arhīvi ir vieni no senākajiem un lielākajiem folkloras arhīviem Eiropā. Krājumu digitalizācija noritējusi vairākas desmitgades, un pēdējos gados sperts solis uz priekšu — ļaujot sabiedrībai digitālajos arhīvos ienākt

ne tikai kā lasītājiem, bet arī kā dalībniekiem un sadarbības partneriem, kas dalās savās zināšanās un prasmēs, iepazīst un iedzīvina folkloras arhīvu, un papildina to. Priekšlasījumā tiks analizētas līdzšinējās Skandināvijas un Baltijas folkloras arhīvu sabiedrības iesaistes prakses, detalizēti pievēršoties LU LFMI Latviešu folkloras krātuves īstenotajām virtuālās līdzdalības (*crowdsourcing*) akcijām (<http://talka.garamantas.lv>; <http://lv100.garamantas.lv>).

Gaumju sadursmes un sekas Dziesmu un deju svētku procesā

Jānis Daugavietis, Dr.sc.soc., Agnese Treimane, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Centrālā statistikas pārvalde

Kultūras līdzdalību (īpaši amatiermākslās) sociālā teorija uzskata par nozīmīgu sociālās attīstības un kohēzijas veicinātāju, tāpēc vienam no kultūrpolitikas uzdevumiem ir jābūt pēc

iespējas plašāka iedzīvotāju loka iesaistīšana sociāli akceptējamās kultūras aktivitātēs. Šāds veiksmīgs masu iesaistīšanas gadījums ir Dziesmu un deju svētku process. Viena no problēmām, kas atklājas šādā masveidīgā un sociāli heterogēnā līdzdalības veidā, ir spriedze estētisko vērtību laukā, jo dažādu iesaistīto sociālo grupu dalībnieku gaumes var būtiski atšķirties. "Estētiskais attālums" starp dažādiem viena kultūras procesa dalībniekiem socioloģijā problematizēts vismaz kopš [19]30-tajiem gadiem, kad, pētot amerikāņu simfoniskos orķestrus, par to rakstīja sociologs Džons Millers (*John Mueller*) (1951). Atšķirīgas orķestru diriģentu un citu mūziķu, kā arī publikas, estētiskās vajadzības rada ne tikai nemitīgu cīņiņu, bet pat draudus veiksmīgai orķestru pastāvēšanai. Šāda veida pretrunas praktiski vienmēr ir pastāvējušas arī Dziesmu svētku gadījumā, un tas ir viens no 'klasiskiem' šī fenomena pētniecības tematiem (Pavlovs 1972, Tisenkopfs et al 2003, 2008). Ir izskanējuši apgalvojumi, ka Dziesmu un deju svētku repertuārs noteiktos periodos ir kļuvis komplicētāks un visa kustība – profesionālāka; augošā repertuāra sarežģītība atgrūž nozīmīgu daļu amatieru utt., tomēr līdzšinējos pētījumos šī 'auglīgā pretruna' (starp profesionāļu nemitīgo vēlmi pēc augstāka mākslinieciskā līmeņa, kam pretī ir 'vienkāršo' koristu un dejojāju piezemētākas estētiskās prasības un paaugstināta amatiermākslas līdzdalības sociālā funkcijas nozīme) nav skrupulozi un empīriski pētīta. Vai tā patiesi ir/var kļūt tik bīstama, ka estētisko vērtību sadursme var pāraugt sociālā rīcībā? Kā līdzsvarot šo tradicionālo pretrunu? Kurā brīdī šis pretnostatījums pārstāj būt auglīgs un kļūst destruktīvs? Atbildi uz šiem jautājumiem mēs meklējam analizējot gan sekundāros, gan VPP Habitus pētījuma ietvaros ievāktos primāros datus (aptaujas, intervijas).

Mūsdienu Eiropas nedemokrātisko valstu kultūras politika: Valsts un privātā sektora attiecības

Ojārs Stepens, Mg.hist., Mg.art., Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte

Mūsdienu Eiropā par vienu no aktuālajām problēmām ir kļuvusi jaunu nedemokrātisko politisko režīmu attīstība (Krievija, Baltkrievija). Tas skar gan politikas, gan ekonomikas, gan citu jomu attīstību. Tajā skaitā arī kultūras politikas jomu. Tajā ir raksturīga gan īpašas kultūras politikas attīstība, tādēļ, veidojot sadarbību ar šīm valstīm kultūras jomā, ir nozīmīgi izprast to kultūras

politikas pamatiezīmes un attīstības tendences. Ir jāņem vērā arī tādu nedemokrātisku režīmu, kā, piemēram, Krievijā, mēģinājumi izmantot kultūras jomu un tās piedāvātās kultūras sakaru iespējas savas ideoloģiskās un politiskās ietekmes izplatīšanā Eiropā un pasaulē. Svarīgu vietu šeit ieņem jautājums par valsts un privātā sektora attiecībām kultūras politikas veidošanā. Referāta uzdevums ir iztirzāt šo attiecību pamatiezīmes mūsdienu Eiropas nedemokrātisko režīmu kultūras politikā, it īpaši valsts un privātā sektora attiecības kultūras nozarē, un iezīmēt pamatproblēmas, ar kurām var saskarties Latvija un citas demokrātiskās valstis, attīstot sakarus kultūras jomā ar minētajiem nedemokrātiskajiem režīmiem.

Subjektīvais dokuments. Dokumentalitātes un objektivitātes revīzija fotogrāfijā

Arno Marnics, Bc.sc.oec., LKA Latvijas Kultūras koledža

Fotogrāfijas lauka un vizuālās kultūras telpā vispār, ir vērojama regulāra atsaukšanās uz dokumentalitāti un fotogrāfijai piemītošo objektivitāti. Ir pamanīta arī tāda termina lietošana kā "subjektīvais dokuments". Tur pretim, ikviens fotogrāfisks attēls, kā noteikta liecība par autora attieksmi pret ārējā realitāte notiekošo vai tā iekšējā realitātē pārdzīvoto ir uzskatāms par dokumentālu liecību vienam vai otram. Vienlaicīgi,

balstoties uz fotogrāfijas tapšanas procesu, tās optiskajam īpašībām, autora selektīvu kadra satura izvēli priekšmetu telpā nepārprotami liecina par ikviena attēla liecības subjektivitāti. Šie apstākļi liecina par to, ka ir nepieciešams veikt terminoloģisku revīziju tajā, kas attiecas uz tādu jēdzienu lietošanu kā "dokumentāla fotogrāfija" un dokumentalitāte vispār. Savukārt tas, kas tiek apzīmēts ar jēdzienu "subjektīvais dokuments", ir aplams pašos pamatos, jo ir attiecināms uz ikvienu fotogrāfisku attēlu un nevar tikt lietots atsevišķas fotogrāfisku attēlu grupas apzīmēšanai.

Nemateriālā kultūras mantojuma likums: jēdzieni, nozīmes, iedzīvināšana lietojumā. Tradicionālās kultūras biedrības „Aprīka” pieredze

Māra Mellēna, Mg.phil., Valsts izglītības satura centrs

Tradicionālās kultūras pastāvēšanas nosacījums ir tās saglabāšana, tālāk nodošana un pārmantošana, kas iespējama tikai komunikācijā un nepārtrauktā pārrādīšanas procesā dialogā ar kultūrtelpu, kopienu un tās vēsturi. Tradīcija kā ietvars un tradicionālās kultūras mantojums kā viena no tradīcijas noturības izpausmēm ir viens no modeļiem, kas kultūras procesā var artikulēt

gan individuālu, gan kopienas identitāti. Tradicionālās kultūras mantojuma nozīmīga daļa ir nemateriālais kultūras mantojums, kurš „Konvencijā par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu” (UNESCO Ģenerālkonference, Parīze, 2003) definēts šādi: "Nemateriālais kultūras mantojums" nozīmē paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus un kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un dažos gadījumos - atsevišķi indivīdi atzīst par sava kultūras mantojuma daļu. Šo nemateriālo kultūras mantojumu, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē, kopienas un grupas nemītīgi rada no jauna (A.Vaivode – pārrada) atkarībā no apkārtējās vides, mijdarbībā ar dabu un savu vēsturi, un tas veido viņas identitātes un pēctecības izjūtu, tādējādi veicinot cieņu pret kultūras daudzveidību un cilvēka radošo darbību.

Pārmantošana, tālāknodešana paaudžu saziņā ir tradīcijas komunikatīvie aspekti, kas nodrošina tradīcijas ilgtspēju un attīstību. Pārmantošana un tālāknodešana var notikt ar formālas un neformālas izglītības starpniecību vai tiešā starppaaudžu komunikācijā starppersonāla dialoga kontekstā. Tālāknodešana ir mantojuma devēja rūpes un atbildība, bet pārmantošana raksturo mantojuma saņēmēja iesaistītību tradicionālās kultūras un nemateriālā mantojuma apgūšanas procesos. Pārmantošanas un tālāknodešanas procesi var notikt starp paaudzēm, bet tikpat lielā mērā prasmju un iemaņu, kā arī repertuāra pārmantošana notiek vienas paaudzes ietvaros. 21. gadsimta sākumā Latvijas kultūrtelpā tradicionālā kultūra nav dominējošais kultūras tips un tradīciju pārmantošanas aspektā līdzās ģimenes tradīcijām arvien lielāku lomu iegūst ar formālas un neformālas izglītības atbalstu iegūtā kultūrpieredze, tai skaitā nemateriālā mantojuma apgūšanas un pārmantošanas jomā. Tāpēc īpaša loma tradicionālās kultūras un nemateriālā mantojuma apgūšanas, saglabāšanas, tālāknodešanas un popularizēšanas jomā ir nevalstiskām organizācijām. Viena no tādām ir tradicionālās kultūras biedrība „Aprīka”.

**Par upuriem un ļaundariem: pāridarījuma
instrumentalizācija Latvijas kultūrtelpā valdošā
nacionālā vēstures naratīva kontekstā**

Liena Galeja, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Mārtins Heislers norāda, ka kopienas valdošais nacionālais vēstures naratīvs kalpo tam, lai aktualizētu pagātni atbilstoši kopienas tagadnes situācijai, stāstot par kopienas vēsturi no tagadnes skatupunkta.

Līdz ar to valdošais nacionālais vēstures naratīvs var tikt instrumentalizēts, vai nu oficiālajai varai vai aktuālajiem sabiedrības grupējumiem pieskaņojot to

politiskā konteksta izmaiņām. Latvijas situācijā šīs pārvērtības ir īpaši interesantas, gan pateicoties radikālajām 20.–21. gs. politiskā konteksta pārmaiņām, gan okupācijas režīmu maiņu inducētajām upuru un pāridarītāju lomu maiņām. Referātā pievērsta uzmanība šo tematisko pārmaiņu atspoguļojumam Latvijas kultūrtelpā, uzsverot kultūras lomu valdošā nacionālā vēstures naratīva iedzīvināšanā un popularizēšanā.

Neinformētība un arheoloģiskā mantojuma apdraudējums: pārvarēšanas iespējas

Andris Kairiņš, Mg.sc.soc., Bc.iur., Latvijas Kultūras akadēmija

Lai cīnītos pret arheoloģisko senlietu nelikumīgu iegūšanu un tirdzniecību tiek pielietotas dažādas metodes – no kultūrvēsturiskā mantojuma nozīmes skaidrošanas sabiedrībai līdz normatīvo aktu pilnveidošanai un sodu pastiprināšanai par attiecīgiem pārkāpumiem. Katrai metodei piemīt zināma efektivitāte, taču grūtības parasti sagādā ātra un

pietiekoši efektīva risinājuma rašana.

Viens no problēmas praktiskiem risināšanas veidiem ir saistīts ar informētības paaugstināšanu par aizsargājamām arheoloģiskām senlietām un saistītiem jautājumiem. Risinājuma pamatā ir pieņēmums, ka tiesību aktos esošā informācija nav pilnīgi pietiekama dažādu mērķauditoriju (piem., senlietu pircēju, komersantu, vēstures interesentu, tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku u.c.) informētības nodrošināšanai. Tādējādi 2015. gada decembrī – 2016. gada jūlijā tika veikta “Apdraudēto Latvijas arheoloģisko senlietu elektroniskā kataloga” izstrāde.

Referātā tiks sniegts ieskats arheoloģiskā mantojuma apdraudējuma mazināšanas risinājumos, īpašu uzmanību pievēršot neinformētības pārvarēšanas iespējām. Tiks raksturots “Apdraudēto Latvijas arheoloģisko senlietu elektroniskais katalogs” un tā pielietojuma iespējas.

Neapmierinošā Kultūras pieminekļu izmantošana mūsdienās

Artūrs Melderis, Bc.hist., Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un Mākslas muzejs

Ko mēs vēlamies atstāt nākamajām paaudzēm, ja netiek pienācīgi apkopti kultūras pieminekļi. Piemēri nav tālu jāmeklē. Piemēram, Rīgā – Vecrīgā. Skumji skatīties jau ieejot Vecrīgā no Kungu ielas puses, kur ir grausts, kas prasās pēc sakārtošanas, bet laikam viss beigsies ar to, ka tas pats laika gaitā sabruks, vai būs tik sliktā stāvoklī, ka vajadzēs nojaukt un tā nākamajai paaudzei

nebūs vizuāla piemēra par tāda tipa ēkām. Varētu uzskaitīt vēl un vēl, piemēram, Dannenšterna nams. Skaistākais Rīgas 19. gadsimta nams 1990.-jos gados nonāca Valsts nekustamo īpašumu aģentūras rokās un jau 2000.- šo gadu sākumā bija diezgan kritiskā stāvoklī, jo to nemaz neizmantoja. Lūk, tā veidojas politika, ka labāk iedot kādam privātam uzņēmējam, vai privātpersonai kādu pieminekli, nevis elikt valsts naudu un to sakārtot, lai mūsu un citu valsts iedzīvotāji varētu šos namus, vai objektus redzēt. Tāpat

vajadzētu savādāk veidot pieminekļu aizsardzības politiku, jo bieži dzirdēts, ka tiek izpostītas senvietas, arhitektūras pieminekļi, vai šajos arhitektūras pieminekļos notiek ugunsgrēki. Uzreiz rodas jautājums – kā tas varēja notikt ar aizsargājamu pieminekli? Viena no atbildēm varētu būt tāda, ka to īpašnieks, kas nav valsts, nespēj to kārtīgi uzturēt un tajā var iekļūt personas, kas var kaitēt šim piemineklim. Tīri interesanti ir tas, ka presē maz, vai arī gandrīz nemaz neizskan, ka būtu uzlikti kādi nopietni sodi, vai sodi kā tādi tiem īpašniekiem, kas ir pieminekli nolaiduši līdz tā sabrukšanas robežai, vai vispār neuztur. Tad jājauc, vai valstij rūp tās kultūras pieminekļi un to vēsture. Atbilde varētu skanēt tāda – “Labs jautājums”, ko sniegtu daudzi politiķi no saeimas vai atbildīgajām ministrijām. Bet ir arī labi piemēri, kas diemžēl nespēj notuēt negatīvo, kas caurstrāvo kultūrpolitiku kopumā.

KULTŪRAS MENEDŽMENTS UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS

Muzejs kā pārmaiņu objekts

Ieva Andžāne, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija,
Latvijas Nacionālais mākslas muzejs

Muzeju rekonstrukcija, publiskā tēla un piedāvājuma maiņa kļūst par arvien biežāk sastopamu parādību. Īpaši uzskatāmi šī situācija vērojama Latvijā, kur pēdējo piecu gadu laikā būtiskas pārmaiņas piedzīvojis gan Mākslas muzejs “Rīgas Birža”, gan Latvijas Nacionālā mākslas muzeja galvenā ēka, Raiņa un Aspazijas muzejs un citi. Minēto muzeju kopīga iezīme ir ne vien ēkas, bet arī publiskā tēla un piedāvājuma transformācija, kas

savukārt pieprasa īpašas menedžmenta prasmes.

Lielāka vai mazāka mēroga pārmaiņas ir neizbēgamas ikvienas organizācijas darbībā. Mūsdienu mainīgajā pasaulē pārmaiņu tematika ir kļuvusi arvien aktuālāka arī muzeju nozarē, kļūstot gandrīz vai par obligātu normu. Raksta mērķis ir izsekot pārmaiņu teorētiskā pamatojuma attīstībai muzeju nozarē. Tā ietvaros fiksētas galvenās pārmaiņu tendences, kā arī iezīmēta to ietekme uz muzeju menedžmentu.

Muzeji kā institūcijas sabiedrības apziņā bieži saistās ar pārmaiņu pretmetu – nemainīgo un mūžīgo. Šī asociācija saistāma ar vienu no muzeja svarīgākajām funkcijām – saglabāt, un nākamajām paaudzēm nemainītu nodot pagātnes mantojumu. Tomēr 20.gadsimta 2. puses un 21. gadsimta sākuma muzeju problemātikai veltītajā literatūrā regulāri izskanējis aicinājums muzejiem mainīties. Starp biežāk minētajiem pārmaiņu iemesliem pēdējo divu desmitgažu literatūrā jāmin globalizācija, izmaiņas sabiedriskajā domā un pārmaiņas kultūrpolitikā, tomēr šo sarakstu nenoliedzami varētu turpināt.

Analizējot muzeju nozares attīstību pēdējās desmitgadēs, iespējams fiksēt trīs galvenās

pārmaiņu tendences:

- 1) pārmaiņas muzeja finansējuma modelī;
- 2) pārmaiņas muzeja stratēģiskajās prioritātēs;
- 3) muzeja formas izmantošana ekonomiskā labuma gūšanai.

Šo nozares attīstības tendenču rezultātā ir būtiski mainījusies muzeju menedžmenta prakse, nozares teorētiķiem un praktiķiem meklējot veidus kā muzejiem reaģēt uz ārējo faktoru rosinātām izmaiņām un realizēt iekšējus organizatoriskus pārkārtojumus. Dzīvojot mainīgā pasaulē, kurā pastāvīgi nākas pielāgoties jauniem izaicinājumiem, sabiedrības prasībām un valsts pārvalžu nosacījumiem, muzeju menedžeriem nepieciešams prast reaģēt uz pārmaiņām un tās vadīt sev vēlamā virzienā. Tādēļ muzeju nozarē arvien aktuālākas kļūst pārmaiņu menedžmenta (*change management*) un pārmaiņu vadības (*change stewardship*) vai pārmaiņu līderības (*change leadership*) prasmes.

Latvijas audiovizuālās nozares klastera modelis

Kaspars Šteinbergs, Dr.cand.oec., Ekonomikas un kultūras augstskola

Klasteru nozīme dažādu nozaru un reģionu attīstībā un konkurētspējā tiek uzsvērtā kopš pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem, kad to savās publikācijās uzsvēra Hārvarda Biznesa skolas profesors M.Porters. Kopš tā laika klastera koncepcija ir attīstījusies kā akadēmiskā, tā politiskā kontekstā, tai skaitā, plaši uzsverot klasteru lomu kultūras un radošajās nozarēs. Klasteru darbība audiovizuālajā nozarē ir plaši pētīts

jautājums, piemēram, Holivudas filmu nozarē vai televīzijas nozarēs dažādās Eiropas pilsētās. Tomēr Latvijā līdz šim klasteru izveides iespējas kultūras un radošajās nozarēs ir maz pētīts jautājums.

Referātā tiek apskatīts audiovizuālās nozares klastera izveides iespējas Latvijā un tam ir izvirzīts mērķis: izstrādāt klastera izveides modeli, nosakot veicamos uzdevumus uzņēmumu, nozares un valsts līmenī, kā arī veikt šī modeļa novērtējumu ekspertu līmenī. Klastera stratēģiskā virziena noteikšanā un modeļa izstrādē tika izmantotas stratēģiskās vadības pamatnostādnes un līdzsvarotās vadības kartes pieeja. Rezultātā tika apskatītas klastera attīstības iespējas, izveidojot audiovizuālās nozares kompetences centru, kur vadošā loma būtu sabiedriskā medija kompleksam. Vēl kā klastera izveidei būtiski faktori tika noteikti profesionālās audiovizuālās izglītības piedāvājuma attīstība un audiovizuālā biznesa inkubatora izveide. Izstrādātais modelis tika novērtēts, veicot ekspertu intervijas ar audiovizuālās nozares un klasteru politikas ekspertiem un politikas veidotājiem un veicot salīdzinošo analīzi par citu nozares klasteru izveidi un attīstību Eiropā.

Lai gan šāda klastera izveides iespējas Latvijā šobrīd ir vērtējamas kā zemas, tomēr referātā ir atspoguļoti konkrēti uzdevumi un soļi, kas varētu sekmēt tā attīstību. Tiek parādīts, kā klastera izveide varētu pozitīvi ietekmēt audiovizuālās nozares darbību un attīstību Latvijā. Pētījuma rezultātā tiek attīstīta arī audiovizuālās nozares konceptuālā izpratne un parādītās pētniecības problēmas un turpmākie virzieni.

**No radošas apvienības līdz nevalstiskai organizācijai.
Fotogrāfu biedrību darbība Latvijā**

Dace Voitkeviča, Mg.art., Biedrība "Esi radošs!"

Fotogrāfu biedrību fenomens un tā ietekme fotogrāfijā kā vizuālās mākslas nozarē ir līdz šim maz pētīts, aktualizēts un novērtēts. Tā izpēte skar vairākas kultūras menedžmenta jomas – kultūras organizāciju vadība un organizācijas formas, ilgtspēja, līderība, cilvēkresursi, finanšu piesaiste u.c.

Referātā tiek analizētas fotogrāfu radošo organizāciju iniciatīvas no fotogrāfijas pirmsākumiem Latvijā līdz mūsdienām. Darbā apskatītas dažādās fotogrāfu radošo organizāciju formas – no neformālām apvienībām līdz nevalstiskām organizācijām. Ir analizēti atšķirīgo organizāciju formu izveides cēloņi, vēsturiskais konteksts, ietekme fotogrāfijas nozarē, ilgtspējas fenomens pašdarbības organizāciju kontekstā Latvijā. Ir apzināta Latvijas fotogrāfu biedrību situācija salīdzinājumā ar radniecīgām organizācijām Baltijā un pasaulē. Iezīmētas darbības iespējas un izaicinājumi nākotnē.

Līdz šim ir maz vērtēta fotogrāfijas biedrību ietekme uz nozares attīstību Latvijā. Atsevišķos vēstures periodos nevalstiskās organizācijas Latvijas fotogrāfijā gandrīz vienīgās veica funkcijas, ko citās vizuālās mākslas nozarēs veica valsts kultūras institūcijas. Latvijā fotogrāfu biedrību darbība ilgstoši nodrošinājusi fotogrāfa prasmju iegūšanu plašai sabiedrībai, īstenojusi mūžizglītību un pieredzes apmaiņu, starptautiskus kontaktus, kā arī fotogrāfijas vēstures apzināšanu Latvijā.

Operas sociālā vara. Organizācijas kultūras mijiedarbe ar ieinteresētājām pusēm

Leonarda Ķestere-Kļaviņa, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Operas spēja sociāli adaptēties, to vēstures gaitā pakāpeniski padarījusi imūnu pret vēsturisko kontekstu, sociālajiem apstākļiem, ekonomiskajām situācijām, politiskajiem režīmiem vai kultūrvides izmaiņām (Kotnik, 2012). Opera rietumu kultūras sabiedrībā ir atzīta kā fenomens, kas spēj sabiedrības ietvaros komunicēt un sadarboties vienlīdz veiksmīgi gan ar

eliti, gan ar masām, ar galmu un pūli, ar valdniekiem un pilsoņiem, ar operas publiku, plašākām auditorijām, ar visām laikmetam atbilstošajām operas ieinteresētajām pusēm. Atzīstot, ka terminam „opera” ir plašas skaidrojuma iespējas, pētniece *Ruth Bereson* iesaka izšķirt trīs termina „opera” nozīmes, kas skaidro operu kā skatuviski izpildītu komponētu muzikālu darbu; kā sociālo konotāciju ēkai un operas apmeklētājiem un, plašāko, tādējādi vissarežģītāko skaidrojumu terminam „opera” – operas kā organizācijas aspektu. Tādējādi operai kā organizācijai piemīt arī organizācijas kultūra. Ir pētnieki, kuri uzskata, ka kultūra organizācijā ir tā, kas organizācija ir, un kas šai organizācijai piemīt (*Schein*, 1985).

Organizācijas kultūra ir ilgstoši pētīta biznesa vidē no dažādiem aspektiem, t.s. organizācijas kultūras mijiedarbība ar dažādām ieinteresētajām pusēm, un, ieinteresēto pušu grupu ietekme uz organizācijām ir pētīta sabiedriskā pakalpojuma sniegšanas sfērā (*Marstein*, 2003). Nozīme ir videi un nozarei, kā arī sektoram (privāts vai publisks), kurā katrs piemērs darbojas. Organizācijas kultūra zinātniskajā literatūrā pētīta no etnogrāfiskās perspektīvas, analizējot tās funkcionalitāti dažādās grupās un organizācijās kā sociālās kontroles sistēmu, kas balstās kopīgās¹ normās un vērtībās. No psiholoģijas perspektīvas, kopīgā normatīvu kārtība vai kultūra ietekmē organizācijas locekļu uzmanības fokusu, paplašina notikumu interpretāciju, virza attieksmi un uzvedību. Kā atzīmē *Ch. A.O'Reilly* un *J.A.Chatman* (1996), *CASC (Culture as Social Control System)* darbojas gan konvencionālos uzņēmumos un korporācijās, gan cita veida t.s. ekstrēmajos piemēros, kā kulta un reliģiju sektās. Kultūras vidē operas organizācijas fenomens ir īpašs gadījums.

Ņemot vērā, ka organizācijas kultūra ietver organizācijas dalībnieku un grupu dalītās vērtības un normas, kas nosaka atbilstošu attieksmi un uzvedību, ir svarīgi noteikt, kā un vai tā ietekmē organizācijas ieinteresētās puses, un, vai šajā procesā opera kā organizācijai piemīt sociālā vara.

¹ O'Reilly Ch.A., Chatman, J.A. (CASC) Culture as Social Control System: Cooperations, Cults and Commitment, 1996, page 157 (Abstract)

Cenu stratēģijas kultūrā – cik man jāmaksā par izrādi, varbūt tik, cik vēlos?

Ivars Bērziņš, Dr.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

Valsts aizvien vairāk attālinās no kultūras dotēšanas. Par spīti politiskajiem uzstādījumiem kultūras institūcijām daudz spēcīgāk jāstrādā pie saviem tiešajiem ieņēmumiem. Ļoti daudz tiek runāts par sponsorēšanu, apjomīgi par līdzekļu piesaisti, pēdējos gados arī par *crowdfunding*. Tiek meklētas veiksmīgākās juridiskās formas, dažādi likumiskie nosacījumi.

Tas viss ir ļoti svarīgi, taču..... Pamatā ir pašas institūcijas tiešie ieņēmumi: pārdotais pakalpojums. Pārsteidzoši, bet par šo instrumentu ilgu laiku ir bijis ļoti maz pētījumu un diskusiju.

Protams, cena ir viens no 4P mārketinga instrumentiem, bet arī šeit mēs vairāk esam pētījuši dažādas atlaides, nevis pašu cenu. Savukārt uzņēmējdarbībā tam tiek veltīta centrāla uzmanība: *cenu stratēģijas, cenas noteikšana, cenu komunikācija, cenu psiholoģija, cenas elastība, cenas stabilitāte, pircēju izturēšanās, gatavība maksāt*, utt.

Protams, kultūrā ir atšķirīgi nosacījumi salīdzinot ar uzņēmējdarbību, jo līdz ar valsts dotācijām ir nosacījumi, ka kultūrai jābūt pieejamai, arī juridiski cenas bieži vien tiek noteiktas dažādos pašvaldību un valsts noteikumos. Šie jautājumi ir slideni, var sākt diskusiju, bet tad tuvojas nākošās vēlēšanas un viss atkal „aizmirstās”.

Biļetes cenas izveidošana, tā saucamajam bezpeļņas teātrim kļūst aizvien sarežģītāka. Ir jāņem vērā gan ražošanas izmaksas, gan teātra konkurētspēja, patērētāju spēja un vēlme maksāt, kā arī „vērtība, kas ļauj gūt teātra pieredzi”.

Pēdējā laikā pasaulē tiek eksperimentēts un praktizēts ar jaunām metodēm, lai iekarotu klientu uzmanību un veidotu ar tiem jaunas attiecības.

FOLKLORISTIKA, ETNOLOĢIJA, ARHEOLOĢIJA UN KULTŪRAS MANTOJUMS

Vidzemes Svētupe: ainavas kultūrvēsturiskā lasīšana – teorija un prakse, iespējas un riski

Rūta Muktupāvela, Dr.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centra īstenotā projekta “Vidzemes Svētupe mītiskajā un reālajā kultūrtelpā” ietvaros Svētupe kultūrvēsturisko krastu padziļinātai izpētei šī gada martā pielietota starpdisciplināra ainavas kultūrvēsturiskās lasīšanas metode (KLM), kā rezultātā tika iezīmēti teorētiskie un praktiskie KLM aspekti, apzinātas šīs metodes lietošanas iespējas un riski. Kopā

ar LKA ZPC speciālistiem un pieaicinātajiem ekspertiem piedalījās arī LKA Tradicionālās kultūras un latviešu folkloras apakšprogrammas studenti un absolventi.

Metodes izstrādes gaitā ainava tika definēta saskaņā ar Eiropas Padomes pieņemto Eiropas ainavu konvenciju, kuras ietvaros šis koncepts apzīmē “teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā” un kas ir “svarīga vietējās kultūras veidošanās sastāvdaļa”.

Šī metode deva iespēju novērot konkrētas ainavas dinamiku un atklāt izmaiņu uzslāņojumus salīdzinājumā ar tās “lasīšanas” brīdi, kā arī ļāva savienot pagātnes un tagadnes dimensijas, lai, balstoties uz jau esošajām zināšanām par konkrēto vietu, varētu aktualizēt lokālajai kopienai un arī valstij kopumā nozīmīgas dabas, materiālās un nemateriālās kultūras reprezentācijas un lokālās identitātes orientierus.

Ainavas KLM tika lietota, pētot konkrēto teritoriju Salacgrīvas novadā, Kuikules apkaimē un salīdzinot tajā esošo kultūrvēsturisko objektu lokāciju ar zviedru 17. gs. kadastra kartēs fiksētajiem objektiem, vizuāli fiksējot gan ainavā integrētus dabas objektus, gan artefaktus, kā arī uzklausot ekspertu vērojumus un piezīmes. KLM starpdisciplināritātē īstenota ar tādu zinātņu kā arheoloģijas, muzeoloģijas, kultūrantropoloģijas, folkloristikas, ainavu arhitektūras, kartogrāfijas, vēstures un hidrobioloģijas pārstāvniecību. Tomēr ainavas KLM nav iedomājama bez subjektīvā faktora klātbūtnes, jo ainava tiek tverta un interpretēta ne tikai saistībā ar tās kultūrvēsturiskajiem (mītiskajiem un reālajiem) un sociālajiem kontekstiem, bet arī atkarībā no pašu “lasītāju” interesēm, zināšanām un pat no personiskajām īpašībām, tādām kā zinātkāre, apķērība, vērtība, atvērtība un, galu galā, iztēle. Vienam labāk veicas “lasīt” tieši dabā atstātās kultūras pēdas, citam – atklāt un interpretēt cilvēku pieredzē un atmiņās glabātos iespaidus, vēl kādam – artefaktos atstātās zīmes, lai kopā apstātos, apskatītos, ieklausītos un... radītu savu vietas stāstu.

Stāsta nozīme vietas identitātē: Svētupes un Gaujas piemēri

Ieva Vītola, Dr.art., Latvijas Kultūras akadēmija,
Zinātniskās pētniecības centrs

Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centra īstenotā un Latvijas Zinātnes padomes finansētā projekta “Vidzemes Svētupe mītiskajā un reālajā kultūrtelpā” ietvaros 2016. gada pavasarī notika lauka pētījumi Svētupes krastos, mantojuma apzināšanā izmantojot ainavas kultūrvēsturiskās lasīšanas pieeju. Strādājot upes posmā Vedamurgas –

Avotkalni, tika apsekoti ne tikai iepriekš pierakstītajās mutvārdu liecībās minētie objekti (Lielmātsbedre, Avotkalna mārkis, muižas ūdens trieces vieta u.c.), bet arī kopā ar vietējo iedzīvotāju Edmundu Birkenbergu apsekota viņa dzīvesvietas tuvējā apkārtnē, dokumentējot ziņas par vairākām vietām Svētupes ainavā.

Referāta ietvaros tiks analizēta šī sadarbība, kas ļāva iegūt gan papildus informāciju par jau zināmajām vietām Svētupes krastos, gan apzināt jaunus objektus upes krastos (Tālā pļava, Lielmātsmežs, Murkšķu laukums, Dūņēnu bedre un mārkis u.c.). Lai arī šāda veida sadarbībai pastāv daži riski (komunikatīvi, subjektīvi), tomēr tā vērtējama kā potenciāli izmantojama citos kultūrainavas pētījumos.

To apliecina 2016. gada vasarā uzsāktais pētījums, apzinot liecības par Gaujas kultūrvēsturisko mantojumu - kokmateriālu pludināšanu. Līdz 20. gadsimta 70. gadiem Gauja tika izmantota kā ūdensceļš kokmateriālu pludināšanai no Lejasciema līdz Rīgai. Pētījuma ietvaros tiek dokumentēti koku pludinātāju jeb plostnieku stāsti. Mutvārdu liecības par koku pludināšanu atklāj ne tikai šī izzudušā amata specifiku un tradīcijas, bet arī mūsdienās maz zināmu Vidzemes garākās upes vēsturi un kādreizējo saimniecisko nozīmi. Turklāt Gaujas krastos vēl ir vērojamas koku pludināšanas liecības, kuru apzināšanā un apsekošanā svarīgi ir plostnieku stāsti.

Vietējo ļaužu zināšanas ļauj labāk un daudzpusīgāk izprast cilvēku un dabas mijiedarbi un tās liecības ainavā – stāsti atklāj ne tikai vietas vēsturi un kādreizējās funkcijas, bet arī vietas nozīmi un līdz ar to identitāti.

Skats uz upi un ezeru: Svētupe un Sāvienas ezers

Māra Urtāne, Dr.philol., Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Upju un ezeru ainavās novērojama redzama un neredzama aktivitāšu sistēma, zīmes, elementi un veselas struktūras, kuras ir ar nozīmi tikai specifiskai indivīdu grupai.

Bez eksistenciālā un ekonomiskā aspekta upju un ezeru ainavām piemīt bagātīgs estētisko un emocionālo elementu spektrs, kura potenciāls šodien netiek pilnvērtīgi izmantots. Stāvkrausti ar iežu atsegumiem Latvijas ainavā ir reti sastopami, tiem tiek pievērsta uzmanība, gan neparasto formu un krāsu dēļ, gan esošo nostāstu un teiku dēļ. Savukārt upju un ezeru gleznainākos skatus iespējams vērot no stāvkraustu augšas, ja upe līkumo ielejā, bet ezera garenvirzienā redzami līči, pussalas un salas.

Gan upju, gan ezeru ainavās eksistē spēcīgi kontrasti, ko rada apgaismojums – viens krasts ēnains – apaudzis kokiem, otrs – gaiša atklāta pļava, vienā krastā viensētas kultūrainava, otrā – vecupes vai ezera līča purvājs. Tumši un gaiši krasta posmi, tāpat kā vecupes, mitraines un pietekošie strauti to krastos ir katrs ar savu estētisko vērtību.

Upēs brasli, akmeņainas straujtes, dzirnavu dambji, bet ezeros laipas makšķerēšanai, peldēšanai un laivu piestātnes ir ainavas akcenti, kas piesaista uzmanību un paliek atmiņās un fotogrāfijās. Upes ainava folklorā raksturota kā zaļš koridors ar kustību un gaismas spēlēm ūdenī.

Niansētas sajūtas rada ūdens augi un debess atspulgi ar mākoņiem, bet tuvplānos iespējams vērot daudzveidīgas zaļo un nokaltušo augu faktūras. Tilti un lieli akmeņi parasti ir cilvēku tikšanās vietas un tiem ir sava īpaša loma vietējā kultūrainavā. Vietām, kur upe vai ezers it kā paslēpies mežā, piemīt savdabīgs gleznainums, noslēpumainība. Īpatnēji un veci koki, gan īpaši stādīti, gan dabīgi iesauguši, katrs ir ar savu stāstu un vizuālo tēlu. Skati uz upi un ezeru, iespaidi, jūsmošana sākas no bērnības, jo bērni par ūdeņiem priecājas visvairāk. Redzētais jeb cilvēka skats uz upi vai ezeru atstāj pēdas kultūrā un ainavā ar mākslas darbiem un to kā viņš veido savu apkārtni. Upe, ezers pie mājām, pļauta pļava un lielu koku paēna varētu būt raksturīgā Latvijas ainava.

Par apakšējiem graudberžiem

Juris Urtāns, Dr.hist., Dr.habil.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Viens no ilgstošākajiem akmeņu pielietojuma veidiem Latvijā ir graudu sasmalcināšana. Zemkopības plašāku ieviešanos un reizē arī lielāku vajadzību pēc graudu sasmalcināšanas Latvijā datē ar II g. t. p. m. ē. Apaļie dzirnakmeņi parādījās tikai ap 1000.gadu. Pirms dzirnakmeņiem graudi tika sasmalcināti ar graudberžiem: uz apakšējā graudberža tika uzbērti graudi, kurus ar augšējo graudberzi saberza.

Ilgstoši beržot graudus, graudberžiem pieslīpējās un palika līdzena un plakaniska beržamā virsma. Apakšējie graudberži bija lielāki un masīvāki un tos bija grūtāk pārvietot. Augšējie graudberži bija vienrokas un divroku. Labu apakšējo graudberzi saimniecībā varēja izmantot ilgstoši, par ko liecina to nobērums vai dobums. Šis dobums var būt tikai nojaušams, bet tas var būt arī dabs kā sile vai arī visa akmens virsma var būt izberzta. Apakšējo graudberžu izmēri ir visai dažādi, tomēr tie noteikti ir lielāki par augšējiem graudberžiem. Ziņas par Latvijas apakšējiem graudberžiem nav apkopotas, lai gan arheoloģiskajos izrakumos un arheologu publikācijās tie ir ieraudzīti, pieminēti un arī plašāk aprakstīti. Apakšējie graudberži kā lietas, kas ilgstoši bijuši cilvēku mājokļos un kas bijuši saistīti ar cilvēka eksistences būtību – būt paēdušam, pēc sava sākotnējā izmantojuma beigām varēja iegūt arī mītisku, maģisku vai funerālu nozīmi. Apakšējie graudberži savas īpatnējās formas dēļ nereti jau agrākos laikos ir ievēroti, pārvietoti un sekundāri izmantoti, piemēram, kā ziedošanas vietas, kā kapu norādes vēlāku laiku kapsētās, kā tā saucamās “vergu bļodas” u. c.

Apakšējo graudberžu skaits nav nosakāms, bet noteikti tas ir bijis un joprojām ir ļoti liels. Ja māju dzirnakmeņus, kuru skaits tāpat ir neapzināti liels, cilvēki atpazīst un parasti apzināti neiznīcina vai pat nedaudz pieskata, tad apakšējie graudberži, kuru skaits, iespējams, ir tik pat liels ja ne vēl lielāks, ne vienmēr nonāk cilvēku uzmanības lokā, tie iegrimst zemē, tiek ievilkti akmeņu kaudzēs, tika un tiek iemūrēti māju pamatos un sienās. Tomēr zīmīgie un lielie apakšējie graudberži, lielāko tiesu gan pārvietoti, arī tagad atrodas kultūrainavā, marķē senās dzīvesvietas, tiek izmantoti kā dekorī, to izcelsme savdabīgi tiek skaidrota dažādos neopagāniskajos uzskatos.

Ūdens latviešu dziedināšanas tradīcijā

Ieva Ančevska, Mg.philol., Kurzemes Humanitārais institūts un Latvijas Universitātē

Ūdenim jau no cilvēces pirmsākumiem bijusi svarīga loma dzīvības radīšanā, uzturēšanā un veselības atgūšanā. Latviešu folklorā ir daudz liecību par ūdens daudzveidīgo izmantojumu dziedināšanā un veselības stiprināšanā.

Viena no būtiskākajām dziedinošajām darbībām saistībā ar ūdeni ir rituālā mazgāšanās, kas latviešu tradīcijā bieži saistīta ar avotiem un pirti. Veselības stiprināšanas rituālos īpaša nozīme tikusi piešķirta dažādiem ūdens izmantošanas veidiem saskaņā ar dabas ritmiem.

Kā dziedinošs folklorā tiek minēts gan avota ūdens, gan arī citas ūdens izpausmes formas – rasa, krusa, migla un tvaiks, kas viegli zūd un gaist, tādējādi simboliski paņemot līdzī nevēlamo kaiti.

Ūdens samērā bieži minēts analogiskajā maģijā, īpaši buramvārdos, kur tas tiek aicināts aiztēcēt un paņemt līdzī, aiznest prom attiecīgo vainu, tādējādi veicinot veselīošanos. Folklorā daudzviet atainota ūdens simboliskā vārtu loma, kas spēj aizvadīt kaiti no izpaustās pasaules uz neizpausto, no esamības uz nebūtību. Tam pamatā uzskats par ūdeni kā simbolisko pārejas vietu jeb starptelpu starp šo un viņu sauli, starp dzīvo un mirušo valstību. Starptelpā parasti tiek veiktas svarīgas rituālās darbības, jo tā ir maģiska vieta, kur sastopas cilvēka ikdienišķā un mītiskā telpa, kur straujāk īstenojas paustie nodomi un veiktās darbības.

Latviešu folklorā daudzviet parādās ūdens saikne ar dievu sētu, pagalmu vai dārzu, kā arī ar kādu no dievībām, tā atgādinot par ūdens klātbūtni un nozīmi kulta darbībās un rituālos, īpaši dzīvības veicināšanas un veselības stiprināšanas rituālos.

Latvijas „pomorieši”: Vigas un Ļeksas upes Pomoras vecticībnieku kultūras atmiņā

Nadežda Pazuhina, Dr.art., Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Baltijas Starptautiskā akadēmija

Latvijā dzīvojošo vecticībnieku absolūtais vairākums ir *pomorieši* – bezpriesterības virzienam piederīgas draudzes, kuras pārstāv Latvijas Vecticībnieku Pomoras Baznīcu. Nosaukums „pomorieši” ir cēlies no vispārpieņemtā Krievijas Ziemeļu apzīmējuma *Pomorje* (teritorija no Ziemeļurāliem līdz Baltās jūras krastiem).

Šajā reģionā vēl pirms Pareizticīgās Baznīcas šķelšanās pareizticīgo priesteru trūkuma dēļ izveidojās īpaša reliģiskā prakse veikt kristīšanas un grēksūdzes sakramentus

bez garīdznieku klātbūtnes. Pēc shizmas vecticībnieki, kuri bija noraidījuši Baznīcas hierarhiju un atzinuši Pomoras reģionā pieņemto dievkalpojumu kārtību, neatkarīgi no savas dzīvesvietas sāka saukt sevi par pomoriešiem.

Bezpriesteru vecticības pamatojums tika izklāstīts apoloģētiskajā sacerējumā „Pomoras atbildes” (1723), tā autoru vidū bija viens no Vigas vecticībnieku apmetnes dibinātājiem Andrejs Deņisovs. Vigas upes vīriešu „klosteris”, vēlāk arī Ļeksas upes sieviešu „klosteris” kļuva par lielākajiem bezpriesteru vecticībnieku centriem un iemantoja garīgās autoritātes statusu arī Latvijas teritorijā ieceļojošo vecticībnieku draudzēs. „Pomoras atbildes” rokrakstu kopijās, kā arī drukātā veidā ir neatņemama vecticībnieku draudžu un ģimenes bibliotēku sastāvdaļa. Vigas un Ļeksas vecticībnieku apmetnes ir noturīgs tēls arī vecticībnieku garīgajā dzejā – savdabīgajā reliģiskajā folklorā – dziedājumos, kurus dziedāja ārpus dievkalpojumiem un kuros tika interpretētas Svēto Rakstu sižeti un vecticības vēstures notikumi. Referāta mērķis ir izsekot līdzī tam, kāda nozīme tiek piešķirta Pomoras reģionam un tā vietvārdiem Latvijas vecticībnieku kultūras atmiņā, aplūkojot dažādu žanru un laika posmu tekstus, kuri saglabājās mūsdienu vecticībnieku apritē.

„Brālīti vai māsiņu atnesis svētelis no dīķīša”. 19. gs. šūpuļi Pieminekļu valdes ekspedīciju materiālos

Inese Sirica, Dr.art., Latvijas Mākslas akadēmija

Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā dzīvojamajās mājās neiztrūkstošs ir bērnu šūpulītis, arī latviešu tautas dziesmās un etnogrāfiskā rakstura latviešu daiļliteratūrā tas bieži pieminēts. Apliecinājums etnogrāfiskā šūpulīša īpašajai nozīmei mūsdienās ir 2013. gadā Latvijas Bankas izlaistā „Šūpuļa monēta”, tās aversā redzams bērns šūpulī, ko knābī tur putns, bet reversā pele ar pūralādi. Lai gan etnogrāfiskie šūpulīši ir nozīmīga

Latvijas kultūras mantojuma sastāvdaļa, šūpulīši (atšķirības novados, konstruktīvie un dekoratīvie risinājumi) interpretēti ļoti nabadzīgi un zinātniski pamatoti pētījumi iztrūkst.

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Etnogrāfijas nodaļā Rokrakstu, zīmējumu, fotoattēlu un dokumentu kolekcijā uzglabājas vērtīga 20. gadsimta 20. – 40. gadu sākumā Pieminekļu valdes vāktā informācija par kādreiz (visbiežāk 19. gadsimtā) lauku ikdienā lietotiem un nu jau par etnogrāfiskiem kļuvušiem priekšmetiem. Tajā skaitā bērnu pirmās gultiņas jeb šūpuļi, liecības ir par 86 šūpuļiem. Pēc materiāla analīzes jāsecina, ka līdz 19. gadsimta vidum Latvijas zemnieki bērnus guldījuši līkstī iekārtā kastveida šūpulī. Dažkārt to veidoja krāšņāku ar dekoratīvi izgrieztām malām vai, krietni retāk – ar krāsojumu un otējumu (Dienvidkurzeme). 19. gadsimta vidū līksts vietā bērnu šūpulī kustināja atspere jeb „federe”, kā arī visā Latvijā arvien vairāk lietoja rāmī iestiprinātu šūpulī. Zināmi tikai 2 gadījumi, kad Latvijas zemnieku bērnus guldināja svārstāmā gultiņā (Madonas apriņķa Vietalvas pagastā un Rēzeknes apriņķa Vidsmuižas pagastā).

Ja bērna pirmā gultiņa veidota vienkāršā konstrukcijā, tad jaundzimušā šūpošanas sākuma etapam piedēvēta īpaša nozīme: šūpulī likta pīlādžu nūja ar deviņiem krustiem (Kuldīgas apriņķis, Zvārdes pagasts), lai raganas bērnu nenožņaugtu u.tml. Tradīcija noteica, ka jaundzimušo nekristītu bez pieskatīšanas neatstāja, citreiz mazuli nelika šūpulī līdz viņš nebija aizvests uz baznīcu un nokristīts. Kristību rituālā šūpulim un jaundzimušajam pievērsa pastiprinātu uzmanību. Piemēram, krusttēvs un pārējie viesi veikuši teatrālu šūpuļa liksts atvešanu no meža, lai varētu mazo, kuru „stārķis no purva atnesis” (Talsu apriņķis, Stendes pagasts) un kuram kristību dienā piešķirts vārds, guldīt pirmajā gultiņā.

Kultūrainava un lokālā identitāte: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas folkloras ekspedīciju DVD izdevumu sērijā

Ilga Šuplinska, Dr.philol., Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas (kopš 2016. gada, līdz tam Rēzeknes Augstskola, 1993–2016) filoloģijas programmas studējošie folkloras praktikumos (ekspedīcijās) piedalās kopš 2002. gada. Savāktie dati tiek izvietoti vietnē <http://folkloru.lv>, izmantoti pētniecības darbu rakstīšanā, pilnā apjomā skatāmi RTA

Baltu filoloģijas pētnieciskajā centrā, savukārt kopš lauka pētījuma Cīblā (2008) ir izdoti seši bilingvāli mācību un izziņas izdevumi (DVD formātā): „Cyblys meiklis” (2009), „Aulejis anekdoti” (2010), „Ondrupinis roksti” (2011), „Kaunatys vītu vuordu stuosti” (2013), „Baļtinovys receptis” (2014), „Viļakys ticiejumi” (2016).¹

Jāpiebilst, ka izdevuma pamatmērķis ir parādīt kāda folkloras žanra transformāciju mūsdienās un izcelt senču dzīvesziņas noturīgumu un nozīmīgumu mūsdienu cilvēka dzīvē, sniegt vietas un iedzīvotāju psiholoģisko CV, proti, raksturot vietējo identitāti.

Ir vairāki apakšmērķi, kas tiek ievēroti, ņemot vērā, ka izdevuma mērķauditorija ir samērā plaša un daudzveidīga sabiedrības daļa: pagasta iedzīvotājiem – celt pašapziņu, uzsvērt viņu pašu vērtības, dzīvesziņu, unikalitāti; studējošajiem – apliecināt komunikatīvās spējas, attīstīt pētnieciskās prasmes, gūt pārliecību par senču vērtību saglabāšanas nozīmīgumu un izdzīvot personisku iesaisti šajā procesā; skolotājiem – piedāvāt mūsdienīgu mācību materiālu novadmācības (folkloras, kultūrvēstures, valodas u. c.) vielas apguvē, nostiprināšanā, darba formu dažādošanas iespējās.

Pieteiktā tēma tiks izvērsta divos aspektos: pirmkārt, tiks raksturota mācību un izziņas filmas koncepcija. Otrkārt, tiks fokusēta uzmanība uz identitāti veidojošiem faktoriem gan saistībā ar iedzīvotāju sniegto pašraksturojumu, gan vietai raksturīgākajām folkloras tradīcijām un kultūrvīdi. Ņemot vērā, ka viens no Latgali raksturojošiem konceptiem ir ezers (Zilo ezeru zeme, Māras zeme u. c.), tad detalizētāk tiks skatīti piemēri, kas: 1) ir saistīti ar nostāstiem, teikām par vietvārda izcelsmi, 2) ūdens dziedniecisko lomu cilvēka dzīvē; 3) ūdens dažādajām izpausmēm un simboliku ticējumos.

Pētījumā ir izmantoti lingvokulturoloģijas un lingvokognitoloģijas analīzes principi (Wierzbicka 1997, Красных 2003, Маслова 2004, Степанов 2004).

¹ Piedāvātās tēmas autore ir DVD scenāriju autore.

Ludzas Lielā sinagoga: vēsture, restaurācija, perspektīvas

Milāna Bule, Mg.hist., Ludzas Novadpētniecības muzejs

Šogad Ludzas pilsētas vēsturē notika nozīmīgs pasākums. 11. augustā pēc restaurācijas tika atklāta Ludzas Lielās sinagogas ēka, kura kļuva par Ludzas Novadpētniecības muzeja struktūrvienību. Ludzas Lielā sinagoga ir vecākā koka sinagoga ne tikai Latvijā, bet arī Baltijas valstīs un uzskatāma par unikālu ziemeļaustrumu Eiropas ebreju kultūras pieminekli. Tādi citur Eiropā zaudēti 20. gadsimta laikā. No

Valsts Vēstures arhīva materiāliem ir zināms, ka sinagoga celta ap 1800. gadu. Lielā sinagoga ir viena no retajām ēkām, kas netika skarta lielā ugunsgrēka laikā 1938. gadā, kad izdega viss pilsētas centrs. Ēka izmantota kā dievnams līdz 20.gs. 80-to gadu beigām un ir saglabājusi oriģinālo veidolu, fasāžu arhitektonisko kompozīciju, koka pamatkonstrukciju, autentisku telpu plānojumu un visus galvenos iekārtas priekšmetus vai to daļas, kas ir unikāli ebreju kultūras 18.-19.gs. kulta priekšmeti. Muzeja darbinieki sekoja restaurācijas procesam un divus gadus vāca materiālus un veidoja ekspozīcijas.

Sāvienas muiža. Stilu replikas muižas kompleksā

Zane Grigoroviča, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija

2016. gada vasarā, no 6. jūnija līdz 1. jūlijam, notika Latvijas Kultūras akadēmijas organizētā ekspedīcija Sāvienas ezera krastos Madonas novada Ļaudonas pagasta Sāvienā. Ekspedīcijas laikā referāta autore apsekoja Sāvienas muižas kompleksu. Sāvienas muižas dzīve uzplauka pēc 1901. g., kad sāka funkcionēt Maskavas – Ventspils – Ribinskas dzelzceļš (*Московско-Виндаво-Рыбинская железная дорога*), kas veicināja muižas dzīves attīstību perifērijā. Neskatoties

uz šķietami nomaļo atrašanās vietu, kompleksā fiksējami laikmetam atbilstoši arhitektoniski, ainaviski principi, kā arī netipiski arhitektoniski elementi, kas raksturo konkrēto muižu. Atsevišķu pētījumu par Sāvienas muižas kompleksu nav. Sāvienas muiža pirmo reizi vizualizēta, kā arī sniegts īss tās apraksts 1866. gadā, neilgi pēc muižas kompleksa pabeigšanas. (Stavenhagen:1866). Sāvienas muižas vēsturi fiksējis, kā arī muižas pils ēku klasicisma un neorenesanses stilistisko meklējumu lokā iekļāvis Dainis Bruģis (Bruģis:1997). Imants Lancmanis aktualizējis Sāvienas muižas vizuālo

tēlu, to tipoloģiski iekļaujot vēlinā klasicisma parādību lokā (Lancmanis:2015). Tā kā muižas būvēšanas laiks tikai aptuveni datējams ar 19. gadsimta vidu (Stavenhagen:1866, Bruģis:1997), svarīgi pētīt muižas stilistikās izpausmes, kas varētu palīdzēt noskaidrot būvniecības laiku precīzāk. Referāta ietvaros autore atklāj visam muižas kompleksam raksturīgās stilistikās izpausmes (saistot kompleksu ar Berlīnes klasicisma, neorenesanses un villu arhitektūras sintēzi). Muižas komplekss pētīts plašāk, ar to saprotot ne tikai muižas ēkas, bet arī visu Sāvienas ezera apkaimi, ietverot arī baronu kapenes. Izmantojot vizuālās liecības (Stavenhagen:1866, Sāvienas bibliotēkā pieejamos fotouzņēmumus, kā arī referāta autoras fotofiskējumus), uzmanība pievērsta muižas kompleksa vēlākajām pārbūvēm, atklājot muižas likteni apmēram 100 gadu ilgajā pastāvēšanas vēsturē. Muižas kompleksa stilistikās izpausmes raksturotas citu Latvijas muižu kontekstā.

Arheoloģiskās domas attīstība Daugavas hidroelektrostaciju celtniecības ēnā

Zenta Broka-Lāce, Mg.hist., Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs

Daugavai latvietības diskursā piemīt nenovērtējama nozīme, par ko liecina folklorā, mākslā un daudzi vēsturiski notikumi. Arī Latvijas arheoloģijas vēsturē Daugavai piemērojams likteņupes vārds. 1837. gada palos izskaldotie lībiešu un latgaļu kapi lielā mērā veicināja sabiedrības interesi par senatni un pirmo arheoloģisko pētījumu tapšanu, bet par nozīmīgu

arheoloģijas zinātnes pagrieziena punktu uzskatāms 1959. gads, kad sākās vēl nebijuša mēroga arheoloģiskā izpēte jauncelāmā Pļaviņu HES appludināmajā zonā. Arheoloģiem bija jāizpēta teritorija no Aizkraukles līdz Pļaviņām (1959–1965). Jau 1966. gadā sākās nākamā – Rīgas HES ūdenskrātuves izpēte, aptverot teritoriju no Doles salas līdz Ogrei (8 ekspedīcijas). Arheologi pētīja arī zonu, kur bija plānota Daugavpils HES ūdenskrātuve. Tur atrasti 4 iepriekš nezināmi pilskalni, 50 lauku apmetnes un 17 kapulauki.

Bez padomju laika apjomīgās būvniecības un tai piesaistītās likumdošanas, kas paredzēja pieminekļu izpēti par pasūtītāja līdzekļiem pirms to saglabāšanai apdraudošu darbu uzsākšanas, grūti iedomājama arī Latvijas arheoloģijas attīstība un mūsdienu izpratne par tādiem jautājumiem kā apdzīvotības blīvums, struktūra un hronoloģija Daugavas krastos.

No šodienas skatupunkta raugoties, daudz arheoloģiski nozīmīgas informācijas esam neatgriezeniski pazaudējuši steigas, nepietiekama paraugu daudzuma, nepilnīgas dokumentācijas u.c. iemeslu dēļ. Pētījumu apjoms nav adekvāts salīdzinoši nelielajam publikāciju skaitam.

Lai gan arheoloģiskā izpēte tika veikta augstā tehniskā līmenī, fiksējot visu pēc tolaik pieņemtās prakses, pilnīgi zaudēta ir kādreizējā Daugavas kultūrvēsturiskā ainava. Pat ja ar mūsdienu tehnoloģiju palīdzību to varētu rekonstruēt, zudusi ir gan vietas nozīme,

gan būtība. Tādi ikoniski dabas un vēstures pieminekļi kā Staburags vai Kokneses pilsdrupas, kas līdz pat 20. gs. otrajai pusei priecēja ar savu vēsturisko nozīmi un monumentalitāti, šobrīd dzīvo vairs tikai atmiņās un vecās fotogrāfijās.

Līdztekus nostalgijai un zaudējuma sajūtai, kas rodas pēc mantojuma zaudēšanas, izkristalizējas arī vietas identitātes lielā nozīme indivīda un tautas kopējā apziņā. Arheologu uzdevums ir bijis izšķiroši nozīmīgs, lai norokot un appludinot pilskalnu – redzamu pagātnes liecinieku – tiktu iegūts pēc iespējas pilnīgāks stāsts par pagātni.

K. Fridrihsona izsūtījuma posma mākslas tematika

Ilze Veigura, Mg.art., Latvijas Mākslas akadēmija

No 1951. līdz 1956. gadam K. Fridrihsons pavadīja izsūtījumā Omskas apgabalā. Izsūtījuma apstākļi diktēja savus noteikumus tehnisko līdzekļu izmantojumā, akvarelis kļuva par šī posma mākslinieka galveno izteiksmi. Pēc K. Fridrihsona nāves Latvijas okupācijas muzejam tika nodoti 1478 akvareļi, kas tapa šajā posmā. Analizējot akvareļu kolekciju, to var iedalīt četrās grupās: 1) portreti 2) ainavas 3) figurālas kompozīcijas 4) akti. Māksla šajā posmā kļuva par izteiksmes līdzekli, ar kura palīdzību K. Fridrihsons pārvarēja izsūtījuma laiku. Analizējot izsūtījuma

posma vēstules un Latvijas okupācijas muzejā esošo akvareļu kolekciju, var secināt, ka akvareļu tematika balstījās mākslinieka interesēs, atmiņās, pārdomās. Kopumā tematikas izvēli var saistīt ar 3 aspektiem: 1. Intelektuālajām interesēm (pievēršas personībām – rakstniekiem, māksliniekiem, komponistiem, viņu darbiem, vēstures posmiem, kultūras elementiem, vietām, leģendām, mītiem, kas interesē K. Fridrihsonu) 2. Nosacītu realitātes vērojumu (neiedziļinās dabas studijās, bet par darba tematisko iedvesmu var kalpot noteikti dabas/realitātes elementi. Nenododas portretējamā psiholoģiskajām studijām, bet tematizē noteiktu noskaņu) 3. Iekšējām asociācijām (par darba tematisko avotu kļūst pats mākslinieks, pievēršoties iekšējām refleksijām, kas iegūst vispārinātu līmeni) No šiem aspektiem izriet tematiskie loki, kuriem mākslinieks pievēršies: 1. Kultūras personības (literatūrā, mūzikā, mākslā) 2. Pasaules vietu tematika (apmeklētās vietas, priekšstati par vietām, kas balstīti iegūtās zināšanās, iztēlē) 3. Kultūras elementi (leģendu/mītu tematizēšana, antīkā mantojuma tematizēšana) 4. Noskaņu tematizēšana (Cilvēka atveidē nozīmīgs saturisks aspekts, kas caurstrāvo K. Fridrihsona radītos tēlus ir distancētība un apcere. Akvareļos tematizē un kultivē rezignētu, distancētu personu, kas iegrimusi pašapcerē.) Izsūtījuma posmā tapušo akvareļu tematikas sasaiste ar apkārtējo realitāti ir niecīga. Par pievēršanos apkārt esošajai videi liecina izsūtījuma vēstules un intervijas, kurās K. Fridrihsons min faktu, ka ikdienā portretējis ieslodzījuma nometnes biedrus, kuri aploksnēs formāta portretus sūtījuši saviem tuviniekiem. Šie portretējumi kā laikmeta liecinieki izkļūduši pa pasauli un iezīmējas kā atsevišķa tematiska grupa, kuras kvantitāti ir grūti apjaust.

Zaļā krāsa latviešu folklorā: reālijas un mītiskie priekšstati

Ieva Pīgozne, Dr.art., Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūts

Zaļā krāsa latviešu folkloras tekstos sastopama diezgan bieži, nereti kontekstā ar dabu un īpaši ar mūžzaļiem augiem. Darbības vārds “zaļot” folklorā parasti saistās ar dzīvību, labklājību, veselīgumu. Tomēr latviešu folkloras tekstos, visvairāk tautasdziesmās, sastopami arī īpatnēji zaļās krāsas lietojumi savienojumā ar savdabīgiem materiāliem, piemēram, “zaļa vara”, “zaļa zīda”, vai reālijām, piemēram, apģērbi un ieročiem. Pieminēto priekšmetu datēšana var palīdzēt noteikt pašu tekstu vai vismaz tajos pausto priekšstatu senumu.

Savukārt zaļās krāsas lietojums tādos folkloras žānos kā buramvārdos un ticējumos palīdz iegūt papildu ziņas par krāsas mītisko nozīmi. Pētījums turpina folkloras pētnieču Vilmas Grebles un Janīnas Kursītes uzsākto tēmas risinājumu, kā arī Ievas Pīgoznes plašākus pētījumus par dažādu krāsu lietojumu tradicionālajā apģērbā un mītiskajos priekšstatos. Tas tiecas noskaidrot, kādas reālijas latviešu folkloras tekstos dēvētas par zaļām, kādā kontekstā krāsa lietota un kādi mītiskie priekšstati saistās ar zaļo krāsu.

Baltijas jūra – vienojošais vai atdalošais? Līdzīgais un atšķirīgais militārajā ekipējumā Grobiņas skandināvu kolonijā, Gotlandē un Centrālajā Zviedrijā

Artis Āboltnis, Bc.geol., neatkarīgais pētnieks

Pēdējā laikā lielāka uzmanība tiek pievērsta skandināvu kolonijai mūsdienu Grobiņas tuvumā, tomēr vēl aizvien paliek atklāts jautājums par tās iedzīvotāju izcelsmi un to, cik cieši kontakti saglabāti starp ieceļotājiem un teritorijām, no kurām tie ieradusies. Šī jautājuma risināšanai izmantojamas dažādas metodes, apskatot dažādus šīs sabiedrības aspektus, un viens no tiem ir arī

militārais ekipējums, kādu lietojuši Grobiņas iedzīvotāji un tā salīdzinājums ar attiecīgā laika perioda atradumiem reģionos, kas tiek uzskatīti par iespējamām skandināvu kolonistu izcelsmes vietām un citur Skandināvijā. Izvērtējot līdzīgo un atšķirīgos, iespējams izdarīt secinājumus par to, vai kolonijas iemītnieku izmantotajā militārajā ekipējumā ir secināmi elementi, kas liecina par vietējās tradīcijas veidošanos, kas

atšķiras no pārējai skandināvu apdzīvotajai teritorijai raksturīgā ekipējuma. Pētījumā apskatīti saglabājušies bruņojuma un ieroču elementi no atradumiem Grobiņas apkārtnē (Priediena II un Rudzukulnu kapulauki) un veikts to salīdzinājums ar attiecīgā perioda atradumiem Valsjardes, Vendelas un Ultunas kapulaukos centrālajā Zviedrijā un Baršalderas kapulauku Gotlandē.

Kā to sauc jeb dažas arheoloģisko senlietu terminoloģijas problēmas

Santa Jansone, Mg.hist., Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte

Lielu ieguldījumu latviešu valodas terminoloģijas attīstībā devuši Latvijas Republikas laika arheologi (īpaši jāatzīmē Fr.Baloža veikums), to papildinājuši vēlākie arheologi, tomēr saskaroties nepieciešamību pēc terminiem, ar ko būtu jāapzīmē ārpus Latvijas izcelsmes arheoloģiskais materiāls, nākas secināt, ka nereti tie nepastāv. Šī problēma kļūst aizvien aktuālāka

– gan vairāk sadarbojoties ar ārzemju zinātniekiem un arheologiem, gan tulkojot tekstus un strādājot ar arheoloģisko materiālu tepat Latvijā. Visticšāk šī problēma izpaužas saistībā ar skandināvu izcelsmes artefaktiem – dažādi, ne vienmēr viennozīmīgi apzīmējumi, atsevišķi, cits no cita krasi atšķirīgi tulkojumi. Ņemot vērā, ka sabiedrības interese par skandināvu kultūru dažādu populārzinātnisku un izklaidējošu raidījumu un rakstu ietekmē arvien pieaug, rodas nepieciešamība pēc jauniem terminiem senlietu apzīmēšanai. Izstrādājot promocijas darbu, autore ir izveidojusi atsevišķus terminus šo senlietu apzīmēšanai kā iespējamu problēmas turpmāku risinājumu. Referātā plānots gan iepazīstināt plašāku publiku ar konkrētās problēmas – konkrētu arheoloģisko artefaktu apzīmējošo terminu neesamības – būtību, gan arī dažos gadījumos piedāvāt risinājumu šai problēmai.

Baltijas jūra, “perveskoks” un eksperimentālā etnogrāfija

Anete Karlson, Dr.hist., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Lielākas vai mazākas ūdens tilpnes klātbūtne veido ne tikai mūsu ainavisko vidi, bet visai tieši nosaka ar kultūrvēsturi, tai skaitā ar tekstiliju un apģērba vēsturi, saistītus procesus. Pēdējos gados daudzās valstīs pētnieku uzmanība pievērsta nemateriālajam kultūras mantojumam. Tradicionālās amatnieciskās prasmes ir daļa no tā. Šajā referāta pievēršīšos jautājumiem, kas saistīti ar Latvijas teritorijā iepriekšējos gadsimtos izmantoto augu krāsvielu lietojuma izziņāšanu, apvienojot humanitārajām un dabas zinātnēm raksturīgās pētnieciskās metodes. Rakstīto vēstures avotu izpēti, papildinot ar praktisko eksperimentu rezultātiem, iespējams iegūt jaunas atziņas. Tās palīdz rekonstruēt ne tikai krāsošanas tehnoloģiskos procesus, kas ir amatniecisko prasmju daļa, bet ļauj skaidrot arī plašākus kultūrvēsturisko procesu jautājumus. Tās parāda, ka Baltijas jūra kā ūdensceļš un tās piekraste kā cilvēku dzīvesvieta, vistiešākajā veidā ietekmējusi kurzemnieku (bet ne tikai) goda apģērba krāsu. Eksperimentu gaitā atklājies, ka būtiska loma ir ne tikai ūdenstilpnes ģeopoliskajai lomai, bet arī ūdens fizikāli-ķīmiskajām īpašībām. Starpdisciplināro pētījumu gaitā gūtās atziņas ļauj izteikt hipotēzes (kas rosina turpmākus pētījumus) par jaunu vēsturiski hronoloģisko datējumu daļai no Kurzemes tekstilijām.

Individuālisma un kolektīvisma mentalitātē balstītu kultūru pretstata aspekti starptautiskajās civilajās un militārajās misijās

Maija Dziesma, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Referātā raksturotas teorijas par specifiskām individuālisma un kolektīvisma kultūru iezīmēm, pamatojot un papildinot teorētiskus atzinumus ar konkrētu situāciju, kas rodas daudz nacionālo starptautisko operāciju apstākļos, analīzi.

Individuālistiskās vai kolektīvās kultūras nacionālo īpatnību konstatēšana, pārzināšana un izpratne ir ļoti svarīga strādājot multikulturālā vidē, lai veidotos efektīva, uz rezultātu vērsta komunikācija ar iespējamem starptautiskiem partneriem.

Kultūras teorētiķi *Geert Hofstede*, *Alfonso (Fons) Trompenaars* un citi attīsta starpkultūru pētījumus, piedāvājot vairākas nacionālo kultūru klasifikācijas dimensijas, tostarp savstarpēji pretnostatot individuālisma un kolektīvisma mentalitātē balstītu kultūru raksturojumu. Pētnieki ir atklājuši un noformulējuši likumsakarības, priekšnoteikumus un sekas, kas ietekmē individuālistisko vai kolektīvo sabiedrību dzīvesveidu un tā izpausmes dažādos starpkultūru komunikācijas kontekstos. Viena no šīm teorijām ir Hofstedes kultūras dimensiju teorija, neskatoties uz tās popularitāti, ir saņēmusi ievērojamu kritiku, – it īpaši tas attiecas uz metodoloģiskiem aspektiem (sk., piem., *Brendan McSweeney*). Papildinot diskusiju par un pret tā saukto kultūras dimensiju teoriju, referātā tiks argumentēts autores skatījums attiecībā uz individuālisma vai kolektīvisma kritēriju dominantes izvirzīšanu, pētot konkrētas kultūras un izmantojot lauka pētījuma datus, kas iegūti veicot aptaujas un intervijas to karavīru un civilo personu vidū, kas ir piedalījušies starptautiskajās civilajās un militārajās misijās. Individuālistiskās vai kolektīvās kultūras iezīmju raksturojums tiks atklāts, analizējot tradīcijas, paradumus, simboliku un citus aspektus, raksturīgus noteiktai kultūrai. Balstoties uz lauka pētījuma rezultātiem, tika izdarīti pieņēmumi par apskatāmās kultūras piederību individuālistiskajai vai kolektīvajai kultūrai.

LITERATŪRA UN TULKOŠANA

Sievietes tēls Montas Kromas dzejā

Anna Auziņa, Mg.art. Latvijas Universitātē

Monta Kroma (1919–1994) ir viens no nedaudzajiem gadījumiem latviešu un pasaules dzejā, kad ap pusmūžu autores daiļradē notiek būtisks lūzums un darbi top jaunā kvalitātē. Ja 20. gs. 40. un 50. gados Kroma raksta klasiskos sillabotoniskajos metros, tad 60. gados viņas dzejā sāk dominēt atraisīts verlibrs. Monta Kroma uzskatāma par 20. gs. 60.–70. gadu dzejas avangardisti, spilgtu modernisti. Taču forma nav vienīgais faktors, kas liek uzskatīt Montu Kromu par izteiktu novatoru.

Referātā analizēts sievietes tēls Kromas dzejas krājumos, salīdzinot 40.–50. gadu un 60.–70. gadu dzeju. Kopš 60. gadu vidus Kromas atspoguļotā sievietes pieredze kļūst izteikti personiska. Vairs netiek reproducētas ierastās sociālās lomas – liriskais Es vairs nav ne pioniere, ne komjauniete (arī partijas piederība netiek uzsvērta), ne strādniece vai kolhozniece, ne sanitāre – un, svarīgi, viņa nav arī māte, kas vēl 20. gs. ir gandrīz obligāta sociāla loma sievietei. Subjekts ir cilvēks, indivīds, sieviete, un liela uzmanība pievērsta viņas ķermenim. Varone tagad uzdrošinās runāt par privātām izjūtām, un tās bieži ir jutekliskas. Ja runa ir par romantisku mīlestību, varone nekādā gadījumā nav objekts, bet runā no iekšējas pozīcijas, uzsverot intersubjektīvu saikni starp diviem cilvēkiem. Līdz ar to Monta Kroma variē ne vien sava laika formālo izpratni par to, kas ir laba dzeja, bet arī priekšstatus par sievietes lomu, nojaucot stereotipus.

Daži Aleksandra Čaka izglītības sapņi

Antra Medne, Mg.art., Aleksandra Čaka memoriālais dzīvoklis – muzejs

1922. gadā, atgriezies no Krievijas, Aleksandrs Čaks bija nolēmis studēt medicīnu Latvijas Universitātē. Krievijā iegūtais diploms (ar humanitāru ievirzi) liedza viņam uzreiz iestāties augstskolā, jo trūka vērtējums eksaktajos mācību priekšmetos. Vienu gadu A. Čaks mācījās Latvijas Jaunatnes savienības vidusskolā, kuru apmeklēja reti. Saglabājusies bioloģijas skolotāja vēstule A. Čakam, kurā viņš atgādina, ka „Jūs aizmirsāt savu bioloģijas burtnīcu pie manis. Arī es biju piemirsis. Es zinu, Jums nav vairs vajadzīgs.

Bet tikai tamdēļ Jūs atnāksiet viņai pakal, lai caur to Jums nebūtu nepatīkšanas un man vēl lielākas". Uzcītības trūkuma dēļ, A. Čaks Latvijas Jaunatnes savienības vidusskolu nepabeidza. Nākamajā rudenī viņš iestājās Rīgas 2. Valsts vidusskolā, kas tika izvietota Rīgas pilsētas 16. pamatskolas telpās Āgenskalnā, Dārtas ielā 41a. Pirmā mācību gada diena bija 19. septembris. Jaundibināto Pārdaugavas vidusskolu jau otrajā gadā nosauca par Rīgas 2. Valsts vidusskolu un oficiālajos dokumentos šāds nosaukums saglabājās līdz 1931./32. mācību gadam, kad skola ieguva 2. Rīgas Valsts ģimnāzijas nosaukumu." Latviešu valodu A. Čakam skolā mācīja skolotājs Voldemārs Gailītis, dabas zinības - Lilijs Lūjaks, bet matemātiku Elvīra Zālīte.

Saņēmis vidusskolas diplomu, 1924. gadā A. Čaks iestājās Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē, kurā mācījās vienu semestri, bet dokumentus izņēma tikai 1928. gadā. Par ārstu nākamais dzejnieks nekļuva, bet, pabeidzis Obligatorio kursus, strādāja par skolas pārzini un skolotāju Drabešu bērnu internātskolā.

Balstoties uz saglabāties dokumentiem, vēlos iepazīstināt interesentus ar mazāk zināmu aspektu dzejnieka A. Čaka biogrāfijā.

Dziesmu krājumu "Kokle" veido 33 teksti latviešu valodā ar 30 melodijām, kuru autori ir 20 nelatviešu komponisti.

Evija Liparte.

Minētajiem tekstiem norādīti 17 dažādi autori – vairāk vai mazāk zināmi latviešu dzejnieki (J. Alunāns, A. Pumpurs, M. Kaudzīte, Lapas Mārtiņš, A. Stērste, J. Pilsātnieks, F. Mālberģis, M. Vītiņš u. c.), mācītājs K. J. Veirhs, kā arī nezināmas personas, ko apzīmē tikai

abreviatūras (E. D., -ksch, -rs).

Pieņemot, ka šie teksti varētu būt tulkojumi, un salīdzinot tekstus un notis ar dažādiem tā laika dziesmu krājumiem vācu valodā, divdesmit pieciem "Koklē" iekļautajiem dziesmu tekstiem atrasti vāciskie oriģināli.

Krājums "Kokle" salīdzināts arī ar citiem tā laika dziesmu krājumiem latviešu valodā, konstatējot daudz atbilstību, kas vedina uz dažādām pārdomām par atsevišķu dziesmu popularitāti un tulkojumu variantiem. Bet varbūt šeit jārūnā par lielas daļas tekstu tiešu pārņemšanu no cita krājuma (J. Cimzes sastādītās "Dziesmu rotas")? Krājuma "Kokle" sastādītājs – komponists un izpildītājs P. Šancberģis – zināms kā cilvēks, kurš "komponējot aizņēmiem no visas pasaules".

Krājums uzdod daudzas mīklas – gan saistībā ar sastādītāju un izdevējiem, gan ar tajā iekļauto dziesmu tekstu tulkojumu autoriem, gan pašiem tekstiem (piemēram, J. Alunāna “Lorelei”, kas nav hrestomātiskā “Laura” no viņa “Dziesmiņām”).

Ceļošana laikā pasaules un latviešu fantastu interpretācijā

Bārbala Simsone, Dr.philol., Apgāds Zvaigzne ABC,
Latviešu valodas un literatūras redakcija

Ceļošanā laikā – pagātnē vai nākotnē – jau ilgstoši bijusi viena no vispopulārākajām tēmām literāros darbos ar fantastikas iezīmēm. Šo paņēmieni savos stāstos un romānos izmantojuši daudzi ievērojami rakstnieki – gan zinātniskās fantastikas žanra pārstāvji, kuri mēģinājuši šo koncepciju atspoguļot kā vismaz teorētiski iespējamu, gan citu žanru autori, kuru darbos

šim jēdzienam ir bijusi vairāk simboliska vai metaforiska loma. Referāts velta īsu ieskatu veidos, kādos ceļošana laikā ir izmantota pasaules literatūrā, pēc tam pievēršoties šim pašam paņēmienam latviešu literatūrā. Latviešu rakstnieku darbos ceļojumi laikā nav sastopami bieži, tomēr gadījumi, kuros šis paņēmiens ticis izmantots, sniedz raksturīgu ieskatu veidos, kā manipulācijas ar laiku kalpo autoru nolūkiem. Dažas raksturierzīmes: latviešu rakstnieki lielākajā vairumā gadījumu liek saviem varoņiem ceļot nevis nākotnē, bet pagātnē, laika ceļojumi biežāk tikuši izmantoti bērniem un jauniešiem adresētajos darbos, laika ceļojumi nereti ir autora veids, kā veikt ekskursus dzimtās zemes vai pilsētas vēsturē. Interesanti, ka laika paradoksi (piemēram, t.s. *tauriņefekts un vectētiņa paradokss*), kas saistījuši ārvalstu autorus, latviešu rakstnieku darbos praktiski nav skarti.

Starp reliģisko domu un cilvēka miesas balsi: Van Lerbergs un Māterlinks

Simona Sofija Valke, Dr.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

20. gadsimta sākumā Latvijas teātros tiek uzvestas divas populāru beļģu autoru lugas. Slavenie beļģu simbolisma autori Šarls Van Lerbergs un Moriss Māterlinks tiek atklāti latviešu publikai negaidītā rakursā, proti, runa ir par komēdijām, kas jau raisījušas diskusijas frakofonajā beļģu presē un visai drosmīgā veidā interpretē reliģiju, morāli un tradicionālo pilsoņu

dzīves uztveri. Liepājas Jaunā teātrī uzvestais Māterlinka farss „Svētā Antuāna brīnums” un Nacionālajā teātrī skatuviskotā Van Lerberga satīriskā komēdija „Pāns” izpelnās skatītāju neizpratni, otrā pat raisa asu reakciju un tiek izslēgta no teātra repertuāra. Referātā tiks pētīta lugu neatbilstība latviešu skatītāju gaidu apvārsnim, analizēta to citādība pašu beļģu simbolisma autoru daiļrades ietvaros, latviešu uzveduma koncepcija un uzņemšanās vides ārpusliterārie faktori.

„Japānisma” (*Japonisme*) motīvi kā estētisma iezīme latviešu 20. –30. gadu dzejā

Līvijs Baumanes-Andrejevska, Mg.philol., Latvijas Universitāte

Laikā no 1860. gada līdz pat 20. gadsimta pirmajai dekādei gan dažādas Eiropas valstis, gan arī Ziemeļamerika piedzīvoja ietekmīgu Japānas modes vilni (t. s. *Japonisme*).

Lai gan Austrumu māksla Eiropā jau izsenis tika augstu vērtēta, estētismā tās popularitāte un vērtība no jauna krasi pieauga; estētisma posma mākslā pastiprinājās interese ar orientālo, īpaši iecienīta bija japānisko motīvu akcentācija. Tiek uzskatīts, ka jauno aktualizāciju inspirējuši estētisma posma vadošie mākslinieki – D. G. Roseti, Dž. Vistlers un citi, intensīvāk iekļaujot mākslas un sadzīves aprītē japāniskos elementus.

Referātā tiks ieskicēts, kā japānisma tendence izpaudusies Latvijas kultūrā, pamatā akcentējot japānisma motīvu ienākšanu latviešu 20. un 30. gadu dzejā saistībā ar estētisma tendenci literatūrā. Pamatā tiks skatīta Elzas Ķezberes, Birutas Skujenieces un Arveda Švābes dzeja, līdztekus iezīmējot arī citus estētisma poētikai tuvus tekstus, kuros ietvertas atsauces uz orientāliem motīviem.

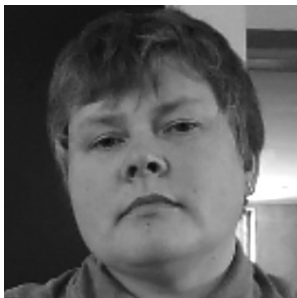

Marjus Ivaškevičia lugas „Madagaskara” tulkojamība un integrēšanas iespējas Latvijas kultūras telpā

Kristiāna Tīlika, Mg.philol., Latvijas Universitāte

Marjus Ivaškevičius (*Marius Ivaškevičius*) ir mūsdienu lietuviešu dramaturgs, kurš savos darbos pievēršas Lietuvas (arī pasaules) kultūrvēsturei, vēsturiskām personībām un politiski un sociāli aktuālajam. Neskatoties uz galvenokārt lokālo piesaisti, M. Ivaškevičia darbi ir plaši tulkoti un iestudēti arī ārpus Lietuvas. Luga „Madagaskara” (*Madagaskaras*) tapusi 2004. gadā, to Viļņas Mazajā teātrī iestudējis

lietuviešu teātra režisors Rims Tumins (*Rimas Tuminas*). „Madagaskara” ir viens no Marjus Ivaškevičia atzītākajiem darbiem, un, pateicoties Viļņas Mazā teātra iestudējuma panākumiem, šis darbs iepazīts arī citur Eiropā (tostarp Latvijā 2005. gada Baltijas mūsdienu drāmas festivāla „Skats” laikā). Lugā autors caur vēsturisko prizmu raugās uz mūsdienu Lietuvu, uzrāda un analizē dažādus sabiedrībā valdošus stereotipus un pievēršas lietuviešu nacionālās identitātes jautājumam. Vairāku lugas „Madagaskara” varoņu prototipi ir Lietuvas vēsturē svarīgas personas (rakstnieki (*Vincas Mikolaitis-Putins* (*Vincas Mykolaitis-Putinas*), *Salomėja Nėre* (*Salomėja Nėris*)), lidotāji *Steponas Darjus* (*Steponas Darius*) un *Stasis Girėns* (*Stasys Girėnas*), politiķi u.c.). Lugas galvenais varonis ir ideālists, ģeogrāfs *Kazimiers Pokšts* (prototips – *Kazimieras Pakštas*)), kurš, satraukts par Lietuvas valsts un lietuviešu nākotni, vēlas izveidot koloniju Madagaskarā, turp pamazām sapulcējot visu lietuviešu tautu. Kā formālo lugas darbības laiku autors norāda 20. gs. 20. un 30. gadus, tomēr vienlaikus šo piesaisti arī izjauc, ievijot daudzas šodienas Lietuvas ikdienas un kultūras telpas reālijas. Šīs lugas kontekstā īpaši nozīmīgs ir valodas aspekts, jo ar dažādiem valodas līdzekļiem M. Ivaškevičius marķē lugas darbības laiku un telpu (imitē 20. gs. 20./30. g. lietuviešu valodu, izceļ tās īpatnības un ironizē par tām, stilizē un parodē ārzemju lietuviešu valodu utt.). Blīvā lugas intertekstualitāte, vārdu skaniskās un pārnesto nozīmju spēles, kā arī stilizētā laikmetam atbilstošā lugas varoņu valoda, kas tik lielā mērā piesaistīta Lietuvas kontekstam, raisa jautājumus par teksta tulkojamību. Šajā referātā tiek analizēts, kā šis teksts interpretējams un tulkojams latviešu valodā, un izvērtēts, kādi potenciālie riski pastāv, tiecoties lugu integrēt svešā kultūras telpā.

Translating “The Goth Girl” books by Chris Riddell: challenges and opportunities

Lauma Terēze Lapa, Mg.philol., Latvijas Universitāte,
Humanitāro Zinātņu fakultāte

Chris Riddell, known as an illustrator and political cartoonist for *The Observer*, also writes books for children. Two series of his books, *Ottoline* and *Goth Girl*, have been translated into Latvian. The seemingly easy-going texts meant for young readers contain a welth of challenges for the translator.

First of all, the tone and attitude projected in the text are not without humour, which is culturally bound, so the translator has to look for similar devices in the target text. Next, the books contain multiple references to British cultural realia and various texts, fiction and non-fiction. Recognising intertextual references presents a challenge to the translator, which then is amplified by incorporating the fragments of the translations in existence (if such can be found), or going to the source language fragment, translating it and then modifying accordingly. As the text is intended for young readers, a major challenge is translating the proper nouns in accordance with the tone of the text as a whole.

Chris Riddell, known as an illustrator and political cartoonist for *The Observer*, also writes books for children. Two series of his books, *Ottoline* and *Goth Girl*, have been translated into Latvian. The seemingly easy-going texts meant for young readers contain a welth of challenges for the translator.

First of all, the tone and attitude projected in the text are not without humour, which is culturally bound, so the translator has to look for similar devices in the target text. Next, the books contain multiple references to British cultural realia and various texts, fiction and non-fiction. Recognising intertextual references presents a challenge to the translator, which then is amplified by incorporating the fragments of the translations in existence (if such can be found), or going to the source language fragment, translating it and then modifying accordingly. As the text is intended for young readers, a major challenge is translating the proper nouns in accordance with the tone of the text as a whole.

The books offer the opportunity to look at creating humour in both the English and Latvian languages and through that, attract young people to reading and storytelling.

Interteksta tulkojuma problemātika: T. S. Eliota dzejoļa “Nīkā zeme” lasījums

Raimonds Ķirķis, Latvijas Kultūras akadēmija

Rakstā tiek salīdzināti angļu modernista T. S. Eliota poēmas “Nīkā zeme” pirmās daļas “Miruso apbedīšana” Dz. Soduma un I. Lešinskas atdzejojumi latviešu valodā, skatot tos interteksta un valodas semantikas kopsakarībās. Tā kā tekstu sabalsošanās princips un atsaucis uz citiem literāriem un neliterāriem kultūras fenomeniem, kā arī tēlu un vēstītāju sadrumstalotība ir poēmas pamatā, tā no atdzejotāja pieprasa spēju

orientēties izmantotajās kultūratsaucēs, lai tekstu pilnvērtīgi pārkodētu mērķvalodā, nezaudējot tā specifiku un daudzslāņaino struktūru.

Izmantojot jaunākos pieejamos pētījumus, kas ir veltīti gan intertekstuālo saikņu apzināšanai, gan kultūras konteksta konstruēšanai poēmā, autoram nācās secināt abu tulkojumu heterogēno raksturu attiecībā ar avotvalodas plašā interteksta, ko ietver atsaucis uz Bībeli, mītiskajiem priekšstatiem, Sapfo, Š. Bodlēra u. c. autoru tekstiem, T. S. Eliota biogrāfiju, vēsturiskiem notikumiem, poēmas sarakstīšanas laika tehnoloģijas izgudrojumiem u. c. kultūras parādībām, daudznazīmību. I. Lešinskas atdzejojums ir semantiski bagātāks, valodā iekodējot arī jēdzienisko būtību, bet Dz. Soduma tulkojumu raksturo tiekšanās pēc skaidrības un precizitātes tēlu interpretācijā, tomēr tādējādi zaudējot nianšes saturā. Raksta autors, balstoties gūtajās atziņās, piedāvā savu poēmas pirmās daļas atdzejas versiju.

Kristīgās garīgās literatūras tulkošana: Ričarda Rora darbu tulkojumu piemērs

Elita Saliņa, Dr.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

Līdz ar Latvijas sabiedrībā arvien pieaugušo interesi par garīgiem jautājumiem, būtiski pieaudzis tulkotās garīgās literatūras klāsts, kas ietver gan dažādām kristīgajām konfesijām, gan citām pasaules reliģijām piederīgu autoru darbu tulkojumus. Šo procesu īpaši veicina apstākļi, ka garīgā literatūra kļuvusi par nozīmīgu lielo izdevniecību piedāvājuma daļu. Tas savukārt aktualizē jautājumu par tulkojumvalodas

kvalitāti, liekot tulkotājiem un redaktoriem izvērtēt, vai šie teksti būtu uzskatāmi par “populārteoloģiskiem,” informatīviem vai literāriem tekstiem, vai varbūt apvieno vairāku tipu tekstu iezīmes, kā arī pievērsties terminoloģijas izstrādei un paplašināšanai.

Balstoties uz tulkotājas darbā gūto pieredzi un citu tulkotāju veikuma analīzi, referāta autore aplūkos franciskāņu mūka un ekumēniskā garīgā skolotāja Ričarda Rora darbu tulkojumus. Tā kā šobrīd izdotas jau septiņas no angļu valodas tulkotas R. Rora grāmatas, kurām bijuši pieci tulkotāji, dažādie risinājumi, kas tikuši izmantoti,

saskaroties ar stilistiski līdzīgiem tekstiem, identisku terminoloģiju un, iespējams, arī radniecīgām grūtībām, ļauj ieskicēt vairākus būtiskus kristīgās garīgās literatūras tulkojumvalodas aspektus un problēmjomas, tostarp, toleranci pret interferenci un jautājumu, cik lielā mērā tā būtu pieļaujama, jaunu terminu darināšanas principus un jau iedibinātās, atšķirīgām kristīgajām konfesijām raksturīgās terminoloģijas lietojumu.

STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJA UN VALODAS NOZĪME KULTŪRĀ

Vācbaltiešu loma Latvijas kultūrā: diskutabli jautājumi Starpkultūru sakaru Latvija-Vācija studiju programmas ietvaros

Gunta Ošeniece, Mg.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

Referāts veltīts daudzveidīgajam kultūras mantojumam, kas saglabājies no vācbaltiešu darbības laika Latvijas teritorijā un tā apzinātam novērtējumam studentu vidū. Autore analizē vairāku gadu pieredzi darbā SKS Latvija-Vācijas studiju programmā, iztīrējot tematus, kas saistīti ar vācbaltiešu kultūras mantojumu Latvijā.

Referātā ieskicēta diskursa maiņa laika gaitā, un aplūkoti tie diskutējamie jautājumi, kuru risināšanā nepieciešama studentu kritiskā domāšana, praktiskais izpētes darbs un personiskā attieksme.

Referāta mērķis ir analizēt studentu izpratni par vācbaltiešu atstāto kultūrvēsturisko mantojumu un attieksmi pret to.

Daudzvalodība Rīgā jeb autobusā noklausītas sarunas

Laila Niedre, Dr.art., Latvijas Kultūras akadēmija

Referāts tapis, apkopojot Rīgas sabiedriskajā transportā mēneša laikā fiksētu sarunu analīzes rezultātus. Lai iegūtu pārskatu par to, kādās valodās, ar kādu valodas lietojumu, kā arī par kādām tēmām cilvēki sarunājas Rīgas pilsētas sabiedriskajā transportā, 2016. gada oktobrī veikti nejaušu līdzbraucēju sarunu audioieraksti.

Galvenā vērība pievērsta izvēlētajai sarunu valodai, lai fiksētu reālo daudzvalodību Rīgā. Atsevišķi ieraksti sniedz ieskatu valodas lietojumā (valodas kultūras jautājumi), kā arī sarunu tematikā.

Referāta nosaukumā ietvertais jēdziens “valoda” uztverams ne tikai kā “cilvēku sazināšanās un domu formulēšanas un izteikšanas līdzeklis runas un rakstu formā

informācijas fiksēšanai, saglabāšanai un tālāknodešanai” (Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga, 2007), bet arī kā lietvārda forma, kas atvasināta no darbības vārda “valodot” (runāt, risināt sarunas).

The Language of the Foreign Gaze Describing Latvians

Elīna Veinberga, Dr.art., Latvijas Kultūras akadēmija

In the 21st century migration is a topical issue for most countries in Western world. Migrants are divided into emigrants, immigrants and refugees, however, this division can always be modified. An immigrant is usually understood as someone who has come to another country and desires to settle in this country, and that is how the local people see foreigners.

An immigrant often has a negative connotation.

Conversely, if a person leaves their own country and goes to another country, they are known as emigrants, the ones who exit their country. The latter are often referred to as émigrés. An emigrant has a more positive connotation; the remaining nationals feel for the emigrants especially if they have to leave for political reasons. In contrast, the refugees who flee their country because they are forced to leave because of war or political persecution are mostly unwelcome especially if they desire to apply for asylum in our country. Another term is “expatriate” which means someone who is living or working abroad, usually for a certain period of time. In British understanding, the term refers to those who spend most of their time in their own community, and probably, will never become integrated in the society of the country of destination. The empirical material of this research is based on a number of blogs, written in English by people who have moved to Latvia, thus they have a foreign gaze at Latvians. Expats’ blogs mostly employ everyday language, which is aimed at audiences from all walks of life. The present paper takes a cognitive stylistic approach to analysis of the language of foreigner’s blogs, seeing stylistic patterns as a fundamental mode of expressing thought. The main research question of the paper aims to identify the leading stylistic patterns in these discourses.

Extended Metaphor: Case Studies in Political Discourse

Anita Načisčione, Dr.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

This paper aims to explore the functioning of the pattern of extended metaphor in conceptualisation of political events, processes, changes and attitudes that are reflected in political discourse in verbal and multimodal representation.

Metaphorical conceptualisation has become a tradition in political discourse. Empirical material reveals innumerable instances of use of extended metaphor in political discourse: debates, interviews, speeches and texts of politicians, political analysts and journalists. Case studies disclose that extended metaphor forms an integral part of political discourse, not merely a rhetorical device to make discourse more effective. It serves the cognitive purpose of reasoning and argumentation, playing a significant role in political speeches and commentaries: it presents and develops arguments that are vital for the speaker or writer with the aim of making a point and driving it home.

One of the functions of extended metaphor in political discourse is persuasion. It is generally seen as a communication tool that deals with messages aimed at subtly changing the motivation, attitudes and behaviour of receivers. The cognitive role of persuasion is best seen if the speaker has a concrete political aim, e.g. to win a presidential election. Persuasion serves as a powerful drive to the emergence of metaphorical communication and the need to enhance the effect and convince every single voter in huge audiences.

Cognitively, extended metaphor sustains memorability. Usually a political message is presented as worth remembering. The argument should work and stick in the listener's or reader's mind to promote its memorability. As Gibbs puts it, it is used "to generate a better, more insightful, and more personal understanding" ([1994] 1999).

Illustrations will be drawn from contemporary political discourse, including development of the UK EU membership referendum (Brexit) and the US Presidential Election 2016 in verbal and multimodal discourse.

Kultūras kolektīvās pieredzes izpausmes valodā

Daina Volkinšteine, Mg.art., Mg.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

Valoda un tās lietojums pieder pie būtiskākajiem etniskās kultūras simboliem, uz kuriem balstās indivīda identifikācija ar savu kultūru. Tā kā jebkuras kultūras galvenie elementi tiek uztverti kā pašsaprotami un dabiski, savas kultūras specifisko simbolu lietošana saskarsmē ar citas kultūras pārstāvjiem var radīt nesapratni vai pārpratumus, kļūdas interpretācijā vai tulkojumā.

Referāts sniegs ieskatu dažos valodas un tās lietojuma aspektos, kuri ir īpaši nozīmīgi starpkultūru komunikācijā un svešas valodas/kultūras apguves procesā. Uzmanības fokusā ir kultūras grupas kolektīvās pieredzes atspoguļojums valodā. No vienas puses, tiks raksturoti tā dēvētie “karstie punkti” (“Hotspots”) – komunikācijas aspekti, kuros potenciāli vispildīgāk izpaužas kultūrspecifiskās atšķirības un kuru nepārzināšana tādējādi var izraisīt interkulturālus pārpratumus.

No otras puses, referāts apskata konkrētas kultūrspecifiskās pieredzes un kolektīvo zināšanu izpausmes leksikā, kuras angļu un vācu diskursā tiek apzīmētas ar tādiem jēdzieniem kā “Rich points” un “Hotwords” – daudzi šādi jēdzieni ir uzskatāmi par “atslēgas vārdiem” attiecīgās kultūras grupas pasaules uztveres, realitātes interpretācijas vai dzīves stila izpratnei. Dažreiz ar šādiem kultūras pamatkonceptiem (kas laika gaitā var būt zaudējuši savu aktualitāti) saistās arī attiecīgās tautas tēls citās zemēs, piemēram, angļu val. “Understatement”, “Fair Play” vai “Common Sense”, vācu “Weltschmerz” vai “Kinderstube”, franču “Savoir-vivre”, spāņu “pundonor”. Šiem valodas fenomeniem un ar tiem saistīto kultūrspecifisko zināšanu apguvei būtu jāpievērš īpaša uzmanība starpkultūru studijuursos – gan praktiskajā valodas apguvē, gan arī valsts studijās, tulkošanas teorijā u.c.

Mūsdienu svētkoļojumi Britu salās: kultūrpieredze iekļaujošā kontekstā

Linda Straume, Mg.philol., Latvijas Kultūras akadēmija

Viena no kultūru saskarsmes jomām, kas pēdējās desmitgadēs Eiropā piedzīvojusi strauju uzplaukumu, ir seno svētkoļojumu maršrutu atdzimšana un aktualizēšanās jaunās formās un saturiskās izpausmēs (piem., Sv. Jēkaba ceļš uz Satjago de Kompostelu Spānijā), un jaunu svētkoļojumu un kultūrtūrisma maršrutu izstrāde.

Dažādu sabiedrisku, uz kultūrmantojuma saglabāšanu vērstu organizāciju un interneta

vietņu retorikā, kas popularizē svētceļojumus, arvien mazāk tiek uzsvērts specifiski reliģiskais aspekts, tā vietā akcentēta tiek kultūrpieredze kā personas kopējās sakrālās pieredzes integrāla daļa. Šādas parādības iemesls ir ne tikai reliģisko izpausmju demokratizācija un diversificēšanās mūsdienu sekularizētās Eiropas kontekstā, bet arī arvien pieaugoša vispārcilvēciskas pieredzes apziņa. Par svētceļojumu arvien vairāk runā kā par ceļojumu garīgajā un kultūras pieredzē, kura izpausmes formas var būt gan pašizziņa vienatnē, gan aktuāla mijiedarbe ar līdzcilvēkiem. Anglofonajā vidē vērojama arvien biežāka terminu „svētceļojums” (pilgrimage) un „sakarālais tūrisms” (religious tourism) nozīmju tuvināšanās

Britu salās ir viens no plašākajiem un sazarotākajiem tradicionālo svētceļojumu maršrutu tīkliem Eiropā, kura ceļu galamērķi aptver dažādu vēstures un sabiedrības attīstības posmu svētvietas. Īpaši plaši pārstāvēts ir kristīgā ķeltu un anglosakšu perioda mantojums. Pēdējā desmitgadē vērojama plaša un daudzpusīga seno ceļu aktualizācija. Ir tikuši izveidoti vai atjaunoti vairāk nekā 30 maršruti, kas tiek popularizēti un apgādāti ar infrastruktūru. 2014. gadā dibināta labdarības organizācija The British Pilgrimage Trust, kuras mērķis ir padarīt Britu salas par pasaulē atpazīstamu „svētceļojumu zemi”.

Svētceļojums kā iekļaujošs konteksts tuvina ne tikai dažādu sociālo slāņu, interešu un vecuma grupu pārstāvjus, bet britu sabiedrības multinacionālajā vidē izceļ vispārcilvēcisko pieredzi, veicina dažādu kultūru garīguma pieredžu tuvināšanos un mijiedarbi un kalpo kā līdzsvarojošs faktors. Apstākļos, kad eiropiešu reliģiskā un kultūras identitāte, sastopoties ar citu reliģiju pieaugošo ietekmi, piedzīvo krīzi, svētceļojuma pieredze stiprina kristīgā kultūrmantojuma apzināšanos. Vienlaikus ceļš un svētceļojums kā visu cilvēci vienojoši arhetipi un demokrātiska pieredze veicina kultūru dialogu un tuvināšanos.

Latvijas mākslas vides mijiedarbība ar franču kultūru kopš valstiskās neatkarības nodibināšanas

Helēna Demakova, Mg.art., Latvijas Mākslas akadēmija

Latvijas mākslas vide kopš valstiskās neatkarības nodibināšanas ir vairākos cikliskos laika lokos mijiedarbojusies ar Francijas mākslu un kultūru. Referāts izsekos šos lokus, parādot vismaz sešu mākslinieku paaudžu interesi par Francijā radītu mākslas tēlveidi un izauklētajām intelektuālajām teorijām.

Tiks pieminētas gan 20. gadsimta saiknes ar šo kultūras lielvalsti (Jāzeps Grosvalds un citi), 30. gadu pieredzes uzkrāšana Parīzē (Rūdols Pinnis) un franču ideju aprobācija Latvijas Mākslas akadēmijā. Tiks iztirzāta pēckara situācija totalitārā režīma apstākļos, pieminot gan Pirmo Franču grupu, kura tika izsūtīta uz Sibīriju, gan Latvijas Mākslas akadēmijā valdošās idejas, kuras bija uzticīgas franču tēlveidei. Attiecībā uz 60. gadiem ir jārunā par “Franču grupu” (Bruno Vašļevksi,

Imants Lancmanis, Maija Tabaka un citi) un tās šodienas mantiniekiem.

70. gadu glezniecības redzami pārstāvji Aleksejs Naumovs un Ilze Avotiņa arī smēlās no franču klasiskā modernisma, savukārt 80. gados jaunās, postmodernās glezniecības pārstāvji sākotnēji iedvesmojās no Pjēra Bonāra.

Gleznotāju grupa, kurā ietilpa Kaspars un Kristaps Zariņi, Normunds Brasliņš un citi 90. gadu sākumā sarīkoja izstādi ar nosaukumu franču valodā "Le bateau ivre".

Vidējās paaudzes latviešu gleznotāja Barbara Gaile dzīvo Parīzē.

Izklāstīta tiks arī Latvijas valstij piederošās darbnīcas *Cité des Artes* nozīme pēdējo 20 gadu laikā, kopš 1996. gada, kā arī saikne ar UNESCO, kurā notikuši daudzi nozīmīgi Latvijas pasākumi.

Latvijā izdotās literatūras esperanto valodā nozīme starpkultūru komunikācijā

Alīda Zigmunde, Dr.paed. Rīgas Tehniskā universitāte

Starptautiskā palīgvaloda esperanto 20. gadsimtā ieņēma nozīmīgu vietu starpkultūru komunikācijā, un tas turpinās arī 21. gadsimtā. 19. gadsimta otrajā pusē radītā palīgvaloda esperanto Latvijā kļuva populāra, sākot ar 1889. gadu, kad iznāca skolotāja un žurnālista Rūdolfa Lībeka sastādītā mācību grāmata latviešiem „Starptautiska valoda "La lingvo internacia"”.

Esperanto sāka mācīties daudzās valstīs, tostarp tagadējās Latvijas teritorijā, bet pirmās biedrības un preses izdevumi pieskaitāmi 20. gadsimta sākumam, kad vēl nebija nodibināta Latvijas Republika. Pēc Latvijas valsts izveides aktivizējās biedrību darbs, paplašinājās starptautiskā sadarbība un latvieši piedalījās pasaules esperantistu saietos, kur stāstīja par savu dzimteni, tautu un dāvināja izdevumus esperanto valodā ar informāciju par Latviju un latviešiem.

Starpkaru periodā iznāca žurnāls „Ondo de Daŭgava” (Daugavas Vilnis), kur tika publicēti latviešu literātu darbi, tulkotas latviešu tautasdziesmas, Raiņa luga „Mīla stiprāka par nāvi”. Tika izdots ceļvedis par Latviju; iznākuši arī mazāk pazīstamu dzejnieku oriģināldarbi šajā valodā. Ar esperanto starpniecību ārzemju laikrakstos ievietoja desmitiem rakstu par aktualitātēm Latvijā.

Padomju laikā Latvijas vārdu pasaulē nesa žurnāls „Amikeco” (Draudzība), kā arī izdevumi esperanto valodā par Vecrīgu, Raini, latviešu literatūru u.c. Tika izdota arī ideoloģiskā literatūra, kas tika izplatīta Padomju Savienībā un sociālisma valstīs. Pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas vairākus gadus iznāca informatīvs esperantistu izdevums, kur bija ne mazums rakstu par latviešu svētkiem, kultūru un sadzīvi. Pēc Rīgas 800 gadu jubilejas tika izdota Rīgas vēsturei veltīta brošūra, bet

Raiņa un Aspazijas 150 gadu jubilejas gadā (2015) – grāmata par Raini, Aspaziju un esperanto. Starptautiskajā komunikācijā esperanto valodai ir bijusi liela loma, un Latvijā izdotās grāmatas un preses izdevumi atrodas daudzu valstu esperantistu privātpašumā, esperanto klubu un bibliotēku plauktos.

Personification and Embodiment in „The Bottle Neck” (Flaskenhalsen) by H. C. Andersen and Its Translations into English, Latvian and Russian

Ēriks Bormanis, Mg.art., Latvijas Kultūras akadēmija

In his monograph *Embodiment and Cognitive Science* (2006), Raymond Gibbs points out that many aspects of language and communication arise from, and continue to be guided by, bodily experience, as the human mind is embodied, and embodied experience structures thought. As a result, numerous terms across a variety of languages reflect understanding of things in terms of the human body or its parts, which also serves as evidence of metaphoricity. The present research aims to outline the link between personification, i.e. understanding of inanimate objects in terms of living things, which is an integral part of the mind shaped by culture (Lakoff G. and Johnson, M. 1980. *Metaphors We Live By*), and embodiment, i.e. understanding of the role of an agent's body in its cognition. Both are present in the fairy tale *The Bottle Neck* (*Flaskenhalsen*) by Hans Christian Andersen, which proves an interesting challenge to translators. As the main character of the fairy tale is alive, personification becomes an extended and the most important stylistic technique in the work. The translations into English, Latvian and Russian serve as exciting illustrations of cultural and linguistic differences, which emerge when the translators have to deal with personification and embodiment in the original text.

The Parallax View: Implicit and Explicit Ethics in “Mr Nobody” (2009)

Mathieu Bokestael, Bachelor in Literature and Linguistics (English-Dutch), Master in Western Literature, Master in Cultural Studies, Latvijas Kultūras akadēmija

Jaco Van Dormael's 2009 film *Mr Nobody* explores the alternate possibilities of choice but it also ends with the conclusion that 'every life is equal'. This entails that there is no 'right' or 'wrong' choice and is as such a rejection of ethics. However, this rejection of the

axiological is, in itself, ethically motivated. The paper opens with an overview of four major ethical theories that, although very different from one another, can help the understanding of the film: (1) the ethical turn and its ethics of universal empathetic identification and intersubjectivity, (2) the deconstruction and its emphasis on relativist constructionism and on exteriority and the Other, (3) Jacques Rancière's politics of dissensus and his critique of the exclusive ethical community, and (4) Slavoj Žižek's critique of multicultural discourse and of ethics as systemic violence. The second part of the thesis opens with a semiological analysis of the film which reveals that not every life is as equal as the implied director would like the spectator to believe. It reveals a tension between, on the one hand, the film's explicit ethic of axiological disavowal - similar to both Rancière and Žižek - that is grounded in the awareness of a paralysing subjectivity and which emphasises that every life is equal, and, on the other, a set of antithetical implicit and largely semiotically unquestioned intersubjective ethics similar to those of the ethical turn that rely on the empathetic identification of the spectator, for without his or her polyphonic identification with the different lives and his or her willingness to display exteriority, the spectator cannot recognise the structural inequality of choices in the film and nor can he evaluate the axiological choices the protagonist is faced with. Moreover, the thesis argues that if this set of implicit ethics is articulated by a form of polyphonic identification, then the film's explicit ethic of axiological disavowal must semiologically be articulated by the opposite, namely alienation, and Brecht's *Verfremdungseffekt* offers an interesting analytical tool in that regard. The film, the thesis argues, bears some interesting similarities with Brecht's epic theatre, especially in the hyperawareness of its own mediality. These tensions between identification and alienation and between implicit and explicit ethics are, however, quite conflicting and to resolve these paradoxes, the thesis uses the Žižekian understanding of the concept of parallax, i.e. not as a confrontation of irreconcilable antinomies but as the productive synthetic mediation of a dialectical relationship. The paper thus

argues that the film's explicit ethics' use of the *Verfremdungseffekt* aims at uncovering the hidden cultural character of the viewer's and the film's internal and supposedly natural implicit ethics. In thus analysing the film in its paradoxes of simultaneous intersubjective and axiological possibility and impossibility, of simultaneous polyphonic identification and estrangement, and of illusion and reality, the thesis hopes to do justice to the complexities of the film and of human life.

M.Ravēla „Bolero”Latvijas baletā” – radošās veiksmes un kritumi

Gunta Bāliņa, Dr.paed., Latvijas Kultūras akadēmija

Morisa Ravela ugunīgais „Bolero” savā laikā iekvēlinājis daudzu baletmeistaru un dejtāju radošo fantāziju. Mūzikas ekspresīvie kāpinājumi, suģestējošās ritmiskās pārejas un dramatisma piesātinātās melodijas devušas plašu iespēju uz pavadījuma fona veidot sižetiski spēcīgu fabulu.

Kristiana Špuka baleta “Smilšuvīrs” tēla māksliniecisko interpretāciju vēsture

Līva Grīnberga, Mg.art., Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija

Pazīstamā mūsdienu vācu horeogrāfa Kristiana Špuka (*Christian Spuck*, 1969) balets „Smilšuvīrs”, kas 2008. gadā iestudēts arī Latvijas Nacionālajā operā un Baletā, kā galveno attīstības virzītāju prezentē Latvijas kultūrai samērā svešo „Smilšuvīra” tēlu. Tomēr, izsekojot šī tēla iespējamam rašanās avotam Eiropas tautu folklorā un mitoloģijā, atklājas daudzas Smilšuvīra tēla šķautnes.

No antīkās kultūras līdz mūsdienu televīzijas seriāliem, no grāmatas līdz komiksam, no pasauleslavena 19. gadsimta komponista solodziesmas līdz cita līmeņa pasauleslavenas *heavy metal* grupas hitam — tie ir tikai daži no piemēriem, kur parādās Smilšuvīrs. Turklāt daudzveidīgie, pat diametrāli pretējie tēla traktējumi, kas nemazinājās sasniedzot 20./21. gadsimta robežu, liecina, ka Smilšuvīrs turpināja vai turpina būt arī postmodernisma laikposma sastāvdaļa. Tādēļ šī prezentācija piedāvā iepazīt Špuka baleta *Smilšuvīrs* traktējumu mijiedarbē ar tā pārstāvību citos mākslas veidos.

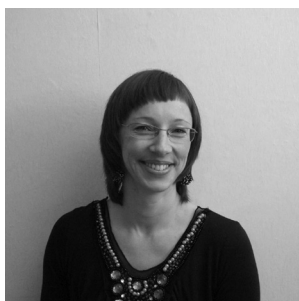

Balss nostādīšanas un repertuāra izvēles aspekti aktiermākslas studentu solo dziedāšanas kursā

Roberts Hansons, Mg.muz., Latvijas Kultūras akadēmija

Referātā apskatīta dziedāšana dramatiskā teātra izrādēs vēsturiskā kontekstā un mūsdienās. Analizēta teātra mūzikas stilistika 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā. Iztirzātas vēsturisko un mūsdienu vokālo skolu kopīgās iezīmes un atšķirības. Izskaidroti Latvijas Kultūras akadēmijas akreditētā solo dziedāšanas kursa saturs un principi dramatiskā teātra aktiermākslas studijās, sniegti ierosinājumi izmaiņām

un papildinājumiem šajā studiju kursā, sakarā ar dziedāšanas prasību piemērošanu mūsdienu dramatiskā teātra vajadzībām, kā arī ar studējošo iepriekšējās sagatavotības aktualitātēm. Referātā atspoguļota autora ilggadējā pieredze vokālajā pedagoģijā LKA, skaidroti pamatprincipi aktiermākslas studentu balss nostādīšanā un vokālā repertuāra izvēlē mācību kursā.

Dejas un teātra krustpunkti Latvijā kultūru migrācijas kontekstā. Aktuālākās prakses

Dita Jonīte, Mg.philol., Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts, Latvijas Kultūras akadēmija

Kultūra, tostarp teātris un dejas, allaž bijuši dažādu pasaules tautu krustceļos un ietekmēs. Līdz šim teātra praksē Latvijā kultūru migrāciju esam uztvēruši kā atšķirīgu pieredzi mijiedarbi, kas tradicionālo kultūru var tikai bagātināt un cilvēku (gan mākslinieku, gan mākslas patērētāju) redzesloku tikai paplašināt. Teātri,

dejā un vēl izteiktāk laikmetīgajā dejā oriģinālais un neatkārtojamais allaž veidojas tieši dažādu pieeju, metožu un tradīciju sinerģijā. Tādējādi mākslas radīšanas un piedzīvošanas process tiek padarīts vitālāks un neparedzamāks.

Izvēloties tikai trīs Latvijas teātri aizvadītajā pusgadā tapušus skatuves darbus, redzams, cik dažādi iespējams savienot deju un teātri, atkarībā no izrādes režisora un horeogrāfa mērķiem, idejas, kultūras pieredzes un pat sociālpolitiskajiem uzskatiem. Salīdzinot Alvja Hermaņa iestudējumu "Pakļaušanās" Jaunajā Rīgas teātrī, Ināras Sluckas inscenējumu "Sieviete" Latvijas Nacionālajā teātrī un slovēņu horeogrāfa veidoto dejas izrādi "Turku kafija" Ģertrūdes ielas teātra zālē, iespējams sastapties ar pilnīgi atšķirīgiem dejas un teātra sintēzes principiem. Katrā no piemēriem dejai un kustībai ir savs, konkrēts mērķis – izrādes "Turku kafija" gadījumā dejojāju kustībā, temporitmā un fiziskumā skatītājs nolasa uzveduma stāstu jeb vēstījumu; "Sievietē" horeogrāfes Agneses Vanagas vadītā kustību partitūra (kurā būtiska loma ir Argnetīnas tango) skatuves vēstījumā iezīmē uzsvarus un zemtekstus; Alvja Hermaņa izrādē

Austrumu deju priekšnesumi sava ziņā “uzspridzina” izrādes dramatisko stāstu, reizē gan šķietami nevainīgi ilustrējot vēstījumu, bet reizē skatītājos var raisīt arī aktīvu pretreakciju.

PIEZĪMĒM

PIEZĪMĒM

